ENSV Riiklik Avalik Raamatukogu

Eesti Ekspressi Informatsioon Tõnismägi 11 (2 ekz)

JÄRVA TEATAJA

NR. 74. LAUPÄEVAL, 24. JUUNIL 1944. A. 4. AASTAKAIK. ÜKSIKNUMBER 5 PENNI

Ilmub teisipäeval, neljapäeval ja laupäeval. Tellimishind: kodumaale Rmk. 0.60 ja välismaale Rmk. 1.— kuus. Aadressi muutmine 20 pn. Kehtivad kuulutuste hinnakirjad: O — nr. 1 ja R — nr. 1. Paide Trükikoja trükk. • Toimetus ja talitus: Paide, Turg 10, tel. 30. Toimetuse kõnetunnid tööpäevadel kl. 8—12. Talitus avatud tööpäevadel kella 8—17.30, laupäeval kl. 8—13. Peatoimetaja Johannes Kaup. Väljaandja: Kirjastus Eesti Ajaleht

Normandias asus vaenlane ründama Cherbourgi kindluse maarinnet

Itaalias lõpetas ründaja oma vägede ümbergrupeerimise. — Ka bolshevikud katsetasid oodatud rünnakuga rinde keskosas, mis lõödi aga tagasi

Führeri peakorterist, 23. juunil. Sõjajõudude ülemjuhatus teatab:

Normandias asus vaenlane eile tugevate jõududega rünnakule Cherbourgi kindluse maarinde vastu. Ägedad võitlused, millistes lõid sekka vaenlase tugev laevastikukahurväg ja õhujõud, arenes eriti kindluse lõuna ja idarindel. Kus üksikud meie vastupanupesad kaugeleulatavas kindlusrindes kaotsi läksid, on kõimes vasturünnakud. Maaväe ja sõjalaevastiku rannapatareid lõid kogu päeva maavõitlusteese sekka ja saavutasid tabamusi vaenlase rünnakuvalmis vägedele ja tankikoondistele.

Ülejäänud dessandipea rindel toimus ainult kohalikke suurema tähtsuseta võitlusi. Meie kahurväg võttis vaenlase laevadekoondised ja väljaasadimised dessandipea ees tule alla. Tabati 2 prahilaeva, 2 vaenlase kahurpaati Orne'i suudmes sunniti pöörduma tagasi. Võitlus- ja torpeedolenduril uputasid möödunud ööl 2 hävitajat, ühe 10.000-brt. vägede transportlaeva ja ühe 8.000-brt. prahilaeva. Raskesti vigastati 2 ristlejat, 2 hävitajat, 2 prahilaeva 28.000 brt. mahuga ja veel 4 kaubalaeva.

Normandia ranniku ja okupeeritud läänealade kohal toodi eile alla 72 vaenlase lennukit.

Häiretuli Londonile kestab.

Itaalias asus vaenlane ümbergrupeerimiste lõppedes eile suesti peagu kogu rindel rünnakule. Ruumis põhja pool Grossetot suutis ta peale kibedaid võitlusi meie rinnet suruda mõned vähesed kilomeetrid tagasi põhja poole. Kõigis ülejäänud lõikudes lõödi vaenlane raskemate kaotustega tagasi. Hävitati või saadi saagiks üle 30 soomusvõitlusmasina. 3. õhutõrjebrigaad on hävitanud Itaalias ajavahemikus 1.—20. juunini 114 vaenlase lennukit ja 69 tanki. Vaenlase suurrünnaku algusest alates Itaalias on hävitatud või saadud saagiks 1046 vaenlase tanki.

Idarinde lõunaosas nurjusid nõukogude kohalikud rünnakud Strypa juures, Tarnopolist loode ja Pripetist lõuna pool.

Keskmises rindelõigus alustasid bolshevikud oodatud rünnakut. Laial rindel tankide ja lahinglennukite toetusel teostatud rünnakud lõödi rasketes võitlustes tagasi, kohalikud sissemurrud puhastati kohestes vasturünnakutes. Mõlemal pool Vitebskit on veel käimas kibedad võitlused. Ka Polotski ja Novorshevi vahel ning kirde pool Ostrovit teostas vaenlane tugevamaid rünnakuid, millised jäid tulemusetuiks. Raskete saksa võitluslennukite tugevad üksused teostasid koondatud rünnaku Mirgorodi lennuväljale. Hävitati 20 neljamootorilist pommilennukit ja suuri kütteaine- ning laskemoonatagavarasid.

Üksikud briti lennukid heitsid möödunud ööl pomme Hamburgi ruumi.

Saksa võitluslennukid ründasid eesmärke Ida-Inglismaal.

Cherbourgi kindlus

Cherbourgi kindluses tuleb näha üllmoodsat kaitsesüsteemi. Ta omab vastu merd kolme üksteisega seotud basseini ja on kaitstud veel kolme fordi läbi, milliste vahele on ehitatud patareid. Ka teistes kohtades, nii näiteks idapoolse laevatee sissekäigul leidub veel muldki kaitseseadmeid, mis annavad ka maa poolt kindlustatud sõjasadamale täiesti tugeva kindluse iseloomu. Nõnda kirjeldab „DAZ" Cherbourgi kindlusseadmeid, millistega ameeriklased peavad astuma võitlusse, kui nad tahavad seda suurt sadamat vallutada. Kuid Cherbourgi kindlus ei ole üksnes mere poolt kaitstud, vaid omab ka sisemaa suunas tugevaid kaitsevööndeid. Maal kulgevad mitu kindlustusliini üksteisega rööbiti, nii Hometi Flamandi fordid ja eesliinil fordid Couplets, Docteville ja Roub. Ameeriklastele võib raskeks minna, nii arvab „DAZ", saavutada Cherbourgi võimsate kindlustuste vastu tulemusi. Saksa poolel aga on olemas kõik vajalik kogu rindel asuvate vägede kasutamiseks.

Soome rinnetel löödi Nõukogude ägedad rünnakud tagasi

Aunuse maakitsuses alustasid enamlased uusi rünnakuid. Ägedad võitlused Viiburi ruumis, Maanselkä maakitsuses ja Süvári rindel

Helsingi, 22. 6. (DNB) Neljapäevases Soome sõjateates üteldakse muuhulgas:

Kerjala maakitsuses jatkas vaenlane oma ägedaid rünnakuid terves ruumis Viiburi ja Vaoksa vahel paljudes kohtades kuni rügemendi tugevuses. Tugeva ettevalmistustute toetusel teostatud vaenlase rünnakud lõödi osaliselt vasturünnakuil ja lähivõitluses tagasi. Kirde pool Viiburit hävitati 17 vaenlase tanki.

Loode pool Heinjokit lõid meie väed tagasi rohkearvulised vaenlase rünnakud, kusjuures vaenlane jättis maha vähemalt 400 langenut. Ka Äyräpää juures tõrjuti vaenlase rünnakud. Möödunud 24 tunni jooksul hävitati 29 vaenlase tanki. Aunuse maakitsuses tõmbusid meie väed tagasi soodsamaile kaitsepositsioonidele Süvári liini suunas. Seejuures evakueeriti vabatahtlikult Süvári jõujaam ja Süvärinina jõuseadmed.

Magu oodati, alustas vaenlane eile suurtükiväe ja suurte pommituserünnakute toetusel rünnakut Lotinenpeltole ja Süvärile. Lotinenpelto juures õnnestus vaenlasel kujundada sillapea, millie pärast võitlused veel kestavad. Süvári ääres lõödi tagasi ägedad vaenlase rünnakud, kusjuures vaenlane kaotas umbes 1000 meest langenutena.

Maanselkä maakitsuses lõödi vaenlase rünnakud tagasi. Seile rindelõigu keskosas ületas üks tugevdatud pataljon ühe vetepiirkonna. Meie väed lõid vaenlase tagasi ja tekitasid talle kaotusi 400 langenu näol.

Vaenlase katset, laiendada Koivisto saare põhjaosas kujundatud sillapead, takistati vasturünnakuil. Meie sõjalaevad tulistasid kaks vaenlase dessantpaati põlema.

Meie pommituslennukid ja Saksa sööstvõitluslennukid ning jahipommituslennukid teostasid möödunud ööl jälle kontsentreeritud rünnakuid vaenlase suurtükiväe-koondistele ida pool Viiburit.

Vaenlase õhutegevuse raskuspunkt oli eile Aunuse maakitsuses, kus vaenlane ründas eriti ägedalt meie positsioone ja Lotinenpelto tagalat. Karjala maakitsuses ja Soome lahe kohal tulistati alla ühtekokku 29 vaenlase lennukit. Sellest arvust tulistasid Saksa jahilennukid ja Saksa sõjalaevad 17 vaenlase lennukit alla. Edasi tulistati Aunuse maakitsuse kohal alla 14 vaenlase lennukit, nii et vaenlane kaotas viimase 24 tunni jooksul ühtekokku 43 lennukit.

Normandias purustati vaenlase rünnakud

Londoni ruum 160 tundi härimistule all. Saksamaa kohal hävitati 129 terrorilennukit

Führeri peakorterist 22. juunil.

Sõjajõudude ülemjuhatus teatab: Normandias purustati mitu vaenlase rünnakut meie sissepiiramisrõngale ida pool Orne'i. Cherbourgi kindluse maarindel katsetas vaenlane tugevamate luurejõududega, lõödi aga tagasi.

Võitlusis Cherbourgi poolsaarel paistis eriti silma 243. jalaväedivisii ülem kindralleitnant Heilmich koos oma rügemendiga. 17. juunil leidis ta neis võitlusis kangelassurma.

Londoni suurruum on nüüd juba 160 tundi ainult väikeste vaheaegadega meie häiretule all.

Õhujõud lõid võitlus- ja lahinglennukitega sekka võitlusisse maapinnal ja saavutasid möödunud ööl raskevõitluslennukitega pommitabamusi laevadele sillapea ees.

Suurte kaotuste tõttu, mis vastasel oli eile Kesk-Itaalias ja mis teda sundisid suuremale ümbergrupeerimisele, alustas vaenlane alles pärastlõunal raskuspunktiga mõlemal pool Trassimeni järve tugevate jõududega rünnakut. Meie väed purustasid jälle kõik rünnaklained ja püüsid oma positsioonidel. Hävitati 23 vaenlase tanki.

Piombino merepiirkonnas tulistas mereväe-õhutõrje kaheksa vaenlase jahipommituslennukit alla.

Idarindel nurjusid elava mõlemapoolse suurtükivõitlusetegevuse juures enamlaste kohalikud rünnakud loode pool Tarnopolit, ruumis mõlemal pool Kovelit ja kagu pool Vitebskit.

Saksa raskevõitluslennukite tugev ükaus teostas möödunud ööl kontsentreeritud rünnaku Nõukogude lennuväljale Poltavale. 30 vaenlase lennukit hävitati maapinnal. Tekkisid suured pinnatulikahjud lennuväljaseadmeis ja vedelkütteaineteladudes.

Sõjalaevastiku julgestuslaevad, mis olid rakendatud ühe vaenlase maabumisaktsiooni tagasitõrjumiseks Peisaarile Soome lahes, tulistasid kõik vaenlase dessantlaevad ja ühe valvelaeva põlema.

Teised julgestuslaevad võtsid Narva lahes korduvalt tule alla vaenlase miinitraalerite üksusi ja sundisid neid tagasi pöörduma.

Tugevad Põhja-Ameerika pommituslennukesed suunasid eile terrorirünnaku Saksamaa pealinnale. Enneköike tekkis elamulinnaosades hoonekahjusid ja inimkaotusi. Õhukaitsejõudude poolt tulistati alla 67 vaenlase lennukit, nende hulgas 52 neljamootorilist pommituslennukit.

Üks Inglise pommituslennuk ründas möödunud ööl asulaid Reini-Vestfaali piirkonnas. Ööjahilennukid ja õhujõudude õhutõrjesuurtükivägi tulistasid alla 62 neljamootorilist pommituslennukit ja hävitasid seega ühe kolmandiku sisselennanud üksusest. Üksikud Inglise lennukid heitsid pealeselle pomme Berliini linnapiirkonnale.

Vaenlase terrorilennukite tõrjumisel paistis viimaseil päevil eriti silma Hamburgi ruumis rakennatud õhutõrjedivisii.

Soomlased lahkusid Viiburist

Teistes rindelõikudes löödi enamlased tagasi. Võitlused Koivisto saare pärast

Helsingi, 21. 6. (DNB) Soome sõjajõudude ülemjuhatuse teade 21. juunist ütleb muuseas:

Karjala maakitsusel ründas vaenlane eile tankide, suurtükiväe ja õhujõudude toetusel ägedalt meie positsioone lõuna pool Viiburit. Vaenlasel õnnestus pärast raskeid võitlusi linna tungida. Vaenlase survel pidid meie väed tagasi tõmbuma uutele positsioonidele, mis asetsevad vahetult linnast põhjas ja kirdes. Ida pool Viiburit tõrjuti vaenlase ägedad, tankide toetusel ettevõetud rünnakud. Seejuures hävitati 12 tanki.

Äyräpää juures tegi vaenlane mitmeid rünnakürituisi, millie juures ta aga suurte kaotustega tagasi lõödi. Karjala maakitsuse idaosas nurjus vaenlase katse ületada Huvanto kanalit. Seejuures uputati arvukaid transportlaevu. Kahe viimase päeva jooksul hävitati kindlasti 26 vaenlase tanki.

Aunuse ja Maanselkä maakitsuses sooritas vaenlane mitmes kohas oma kohalikke rünnakuid kompanii ja pataljoni tugevuses, mis lõödi tagasi tunduvate kaotustega vaenlasele. Vaenlase dessantlaevadel õnnestus möödunud ööl udukatte varjus toimetada vägesid raunikult Koivisto saare põhjaosse. Võitlused vaenlase sillapeaga kestavad edasi.

„Daily Express" Soome karmist saatusest

Stokholm, 22. 6. (DNB) „Nya Dagligt Allehanda" avaldab ühe Londoni teate, milles üteldakse, et üks Nõukogude armee kolonel olevat „Daily Expressi" kirjasaatjale seletanud, et praegune sõda Soome vastu olevat hävitamissõda.

Edasi juhib „Daily Expressi" kirjasaatja tähelepanu sellele, et tuhanded Ameerika veoautod transporteerivad Nõukogude vägesid Soome rindele. Soomlastel olevat olnud vale arusaamine, kui nad lootsid, et USA toetab vaid leigelt N. Liidu võitlust.

USA moodne allveelaev uputatud

USA mereministeerium teatab, et USA allveelaev „Grayback" on Vaikses ookeanis läinud kaduma. Tegemist on sõja ajal ehitatud uue ja moodsa allveelaevaga, mille suurus oli 1475 tonni.

Inglise õhuterror tabab valusalt teda ennast

Dr. Dietrichi seletus Schveitsi lehele Saksa uuest relvast

Zürich, 21. 6. (DNB) „Neue Zürcher Zeitung" avaldab oma teisipäevase lehe esiküljel huvitava juttusajamise, mille riigipressišeff dr Dietrich andis lehe Berliini esindajale. Juttusajamine on järgmine:

Küsimus: On selge, et Saksa sõjajõudude ülemjuhatuse poolt uueks lõhkekehaks nimetatud relva tarvituselevõtmine Inglismaa vastu leiab ka edaspidi maailma suurt tähelepanu ja et tema tähtsuse üle elavalt vaieldakse. Kuna aga sakslased nimetavad uut relva äärmiselt tõhusaks, vaidlevad inglased sellele vastu.

Vastus: On kahesuguseid asjaosalisi, kes selle uue Saksa lõhkekeha mõju väga täpselt tunnevad. Esiteks need, keda see relv vahetult tabab, sest nad tunnevad tema mõju iga päev ja iga tund omal nahal; ja teiseks need, kes seda kasutavad, kuna nad on tema mõju aastate kestel proovinud ja kindlaks teinud. Kui Inglise siseminister Morrison takistas igasuguste teadete levitamise selle relva mõju kohta sõnadega, et sellega reedetakse sakslastele sõjalisi saladusi, siis ilmneb sellest, et ta ei taotle oma käsuga uue relva mõju varjamist sakslaste eest, mida nad juba nilkuinii tunnevad, vaid et salata inglise rahva ja maailma avalikkuse ees tõde.

Küsimus: Inglased rõhutavad, et Inglismaal tuntakse juba terve aasta samasuguse relva, kuid et seda pole humaansetel põhjustel arendatud ega kasutusele võetud.

Vastus: Igaüks teab, et inglased pole kunagi viivitanud hoolimatult tarvituselevõtmast iga relva, mis nende arvates on küllalt tõhus. Meie, sakslased, oleme imestanud, et välismaa laiades ringkondades tekib huvi humaansema õhusõjapidamise küsimuse vastu alles nüüd. Meie imestame selle üle, et see sünnib hetkel, mil tabati Inglismaad, ja mitte juba kahe aasta eest kui inglased võtsid oma „sõjaliste" võitlusvahendite hulka fosforpommid või kui nad hakkasid oma lõhkepomme, mis nad heitsid Saksa linnadele, väga tabavalt nimetama „elamupurustajaiks".

Ka siis, kui anglo-ameeriklased lõpuks veel talupoegi põldudel oma pardarelvadest hakkasid tulistama, leidus maailmas ainult väheseid, kes tõstsid üles küsimuse, kas see pole mitte inglise ja ameerika rahvale põlastusväärne võitluviis. Meie, sakslased, ei suuda igatahes mõista, et õhusõja suhtes peaks maailmas olema kahesugune moraal ja kahesugused võimalused, üks inglastele ja ameeriklastele, teine sakslastele.

Küsimus: Inglismaal aga üteldakse, et Saksa linnade ja asulate pommitamisel inglaste ja ameeriklaste poolt hoolimata kõigist kaotustest tsiviilelanikkonna hulgas oli strateegiline iseloom, kuna Saksa uus relv ei olei üldse sõjalisi objekte, vaid selles tuleb näha puhtakujulist terrorirelva.

Vastus: Teie ise olete nõlnud sõjaliselt mõttetuid ja barbaarseid purustamisi linnades nagu Berliin, Hamburg, Köln, München, Frankfurt, Aachen jne. ja olete võinud tulla otsusele, kas need elamukvartaalid ja kultuurivarad, mis on mõtlematult muudetud rusuhunnikuiks, olid sõjalised objektid. Kas ei kirjutanud inglise lehed juba kuid enne invasiooni, et kogu Lõuna-Inglismaa ja London on tungil täis vägesid ja sõjamaterjali ja kujutavad endast ainsat sõjaarsenali. Seepärast ei saa olla kahtlust, et säärase pommitamine uue lõhkekehaga on sõjaliselt vajalik. Kui sellega on samaaegselt seotud kättemaks kõigi nende tegude eest, mida anglo-ameeriklased on teostanud saksa tsiviilelanikkonna kallal, siis aktsepteerib iga õiglaselt mõtlev inimene maailmas meie praegust teguviisi.

Küsimus: Inglismaal kinnitatakse, et uus relv ei oma mingit sõjalist iseloomu, kuna see ei võimalda saavutada mõju kindlaksmääratud kohas.

Vastus: Saksa uued lõhkekehad omavad vähimalt samasuguse tabamiskindluse kui inglise pommid, mis visatakse läbi tihedate pilvede 10.000 m kõrgusest. Inglaste ja ameeriklaste pommiheidete tabamistäpsusest on ju just šveitslastel klassiline näide Schaffhauseni näol.

Küsimus: Kas võite üteida mulle midagi kättemaksu edasipidisest käigust?

Vastus: Ma ei reeda mingit saladust, kui ütlen teile, et lõhkekehade ja leegivihkude rünnak Lõuna-Inglismaa sõjaliste eesmärkide vastu jatkub ja, nagu ma võin kinnitada, veel teiste, veelgi tugevamate vahenditega. Kuni Inglismaa jõuab arusaamisele, et tema poolt propageeritud õhusõja viis on ainult bumerang, mis tabab Suur-Britanniat ennast kohutaval viisil.

Selle eest võib inglise rahvas tänada mehi nagu Churchill, Vansittart ja paljud teised, kes tegid Inglise sõjaeesmärgiks saksa rahva hävitamise igasuguste vahenditega. Saksamaal pole inglise rahva vastu kunagi midagi säärast kavatsetud, meie ei võitle inglise rahva, vaid nende vastu, kes kihutasid Inglismaa ja maailma sellesse sõtta.

Eesti rahvas tähistas oma saatuse pöördepunkti kolme aasta eest

Bolshevismivastase sõja kolmanda aastapäeva mälestamiseks oli Eesti lipuehtes. Langenud sõjameeste kalmudele viidi lilli

Ühes suuremas Tallinna tehases oli pidulik aktus kogu tööliskonna osavõtul. Kõnelesid kindralkomissar K.-S. Litzmann ja E. Omavalitsuse juht dr. Mäe

Eestis tähistati neljapäeval ida-sõjakäigu kolmandat aastapäeva. Sel puhul seisis maa lipuehtes ja langenud sõjameeste kalmudele asetati vaikselt pärgi ja lilli.

Päeva hommikupoolikul oli ühes Tallinna suuremas tehases korraldatud pidulik aktus, kuhu töölised kogunesid otse oma tööpinkide juurest.

Aktusel kõnelesid kindralkomissar SA-obergruppenführer K.-S. Litzmann ja Eesti Omavalitsuse juht dr. H. Mäe. Aktus anti raadio kaudu edasi üle maa, kus paljudes kohtades oli sel puhul korraldatud ühiskuulamisi.

Tallinnas asetasid ida-sõjakäigu kolmanda aastapäeva puhul kindralkomisar K.-S. Litzmann, viiteseadmiral Burchardi ja Eesti Omavalitsuse juht dr. Mäe pärjad Kangelaskalmistul. Pärgade asetamine toimus hommikul kell 9.

Hiljem asetasid sõjaväekalmistule pärjad kindralinspektor SS-oberführer Soodla, Tallinna linnakomissar SA-oberführer Walter, ja Tallinna esimene linnapea Terras, kuna õhtupoolikul asetasid pärja Eesti Vabadussõjas langenud õpetajate ja õpilaste mälestussambale Saksa sõjaväeesindaja oberstleitnant ins. Seeländer, Eesti Omavalitsuse esindajana kohtudirektor O. Öpik ja Eesti Noorte nimel peastaabi ülem G. Kalkun.

Pärgade asetamisel mängis ühe kaitsepataljoni orkester „Nende piina pigistused".

Kadrioru kontsertväljakul toimus päeva puhul orkestrikontsert ühelt politseipataljonilt.

Hommikupoolikul 10.30 kogunesid töötajad ühes Tallinna suuremas tehases tehase suurde töösaali, tähtes avara ruumi seinast seinani, et siin korraldatud pidulikul tööaktusel kuulata ära kindralkomissar K.-S Litzmanni ja Eesti Omavalitsuse juhi dr. Mäe sõnavõtte.

Aukülaliste aktusest võtsid osaus Saksa tsiviilvalitsuse, sõjaväe ja Eesti Omavalitsuse esindajad.

Avar käitishall, kus argipäevil kostab võimas töömürin, oli pidulikku koosoleku puhuks kaunistatud saksa ja eesti rahvusvärvides lippude ning roheliste liupundega. Töösaali ühte otsa oli püstitatud loorberipuude ning lilledega raamistatud poodium, millel oli võtnud aset ühe kaitsepataljoni orkester. Poodiumi ees, kahel pool sinimust-valge kangastega kaunistatud kõnetooli, seisid auvalvuritena suurtele töövasaratele toetudes Tallinna tööstuskooli õpilased.

Töötajaskonna pidulike kokkutulekute traditsiooni kohaselt kuulutas käitiskooseleku algust pikk vedurivile, mille järele kaitsepataljoni orkestrilt F. Tammari juhatusel kõlas aktuse avahelidena bravuurmarss „Kodumaa."

Seejärele astus kõneteoli käitise juht K. Bornemann, kes meenutas lühidalt päeva tähtsust ja palus siis kindralkomissar SA-obergruppenführer K.-S. Litzmannil võtta sõna.

Kindralkomissari kõne järele, mille lõppedes kõlasid elavad aplausid, esitas kaitsepataljoni orkester R. Kutli „Kriuša lahingu."

Järgnevalt pöördus pikema sõnavõtuga kokkutulnute poole Eesti Omavalitsuse juht dr. Mäe, kelle sõnavõtu järele lauldi orkestrihelide saatel Eesti ja Saksa hümne.

Käitiskoosoleku lõppedes lahkusid töötajad saalist marsihelide saatel, asudes taas argipäeva töölesannete juurde.

Kümne päevaga 23.000 meest

Berliin. Saksa sõjaväeliste ringkondade poolt kindlaks tehtud andmed esimesest invasiooniperioodist teatavad, et pärast 10 päeva kestnud võitlusi saksa tõrje ohvriks langes 451 tanki, milline arv vahepeal on tunduvalt kasvanud, kuna viimaste päevade edukate uputustagajärgedega vaenlase merejõude suhtes on viimaste sõjamaterjali väiksed kaotused umbes kümnekordseks tõusnud.

Vaenlase inimkaotusi hinnatakse 10 esimese invasioonipäeva kestel ümmarguselt 230 000 mehele.

Sellele lisanduvad veel umbes 5000 ohvitseri ja sõdurit, kes on sattunud sakslaste kätte vangi. Samuti pole siia juurde arvestatud liitlaste transportlaevade ja lennukite meeskondi kes on hukkunud võitlustes sillapeadel ja Normandia rannikul ees.

Maavõitlustes on surma saanud ümmarguselt 30 000 vaenlase sõdurit, transportlaevadega on hinnangute kohaselt uppunud 50 000 meest ja vaenlase haavatute arv peab seniste sõjakogemuste hinnangute alusel ulatuma vähemalt 150000 mehele

Seega võib juõgesti öelda, et vähemalt 10 vaenlase diviisi praktiliselt enam ei eksisteeri ning arvukad teised on oma võitlusväärtusest niivõrd palju kaotanud, et neid tuleb lööduiks pidada.

Jaapan vallutas Lilingi

Tšungingi armeest purustati 15 diviisi

Šanghai, 22. 6. (DNB) Jaapani eliitüksused vallutasid pühapäeval Jaapani rindeteate kohaselt Lilingi, rauteejaama Tšeklangi—Kiangiyti liinil, mis asub 30 km ida pool Tšutšengi ja Hunan-Kiangi provintsipiiri läheduses. Lilingi langemisel on Tšungkingi väed Põhja-Kiangsis ära lõigatud ühendusteist lääne ja 9. Tšungkingi sõjatsoon (Hunan ja osa Lääne-Kiangsit) seisab kokkuvarisemise ees.

Tokio, 22. 6. (DNB) Domei teatel tõusid vaenlase kaotused Jaapani võitlusjõudude suures võidus Tšangtša sõjakäigul 20. juunika 8000 langenule, kes jäid lahinguväljadele maha, ja umbes 5000 vangile. Pealeselle saadi saagiks 60 suurtükki.

Tšangtša sõjakäigul vallutati Liling ja purustati 15 diviisi Tšungkingi väiarmeest.

Roosevelti röövimisplaanid
Ta ei taha prantslastele asumaid tagasi anda

Stokholmist, 20. 6. (DNB). „Nya Dagligt Allehanda" avaldab Londonist saabunud sensatsioonilise malguga, Washingtoni päritolu telegrammi, milles tõstetakse esile, et Roosevelt ei kavatsegi peale sõda tagasi anda Prantsusmaa asumaid. Ta omavat suurt huvi Prantsuse-Indo-Hiina, Martinique, Madagaskari, Prantsuse-Guyana, Uus-Kaledoonia ja Dakari vastu. Samuti soovivat ta tervet hulka tähtsaid Prantsusmaa päralt olevaid toetuspunkte Karibi meres ja Atlandi ookeanis muuta rahvusvahelisteks. „New York Timesi" Alzhiiri korrespondent olevat seletanud, teatavad ringkonnad Alzheerias omavat kahtlust, et USA imperialistlikud sihid käivad Prantsusmaa huvidele vastu.

Inglaste vasturünnakud Imphali lõigus nurjusid

Tokiost, 20. 6. (DNB) Kõik anglo-india sõjajõudude katsed möödunud nädalal tagasi vallutada maanteed Kohima ja Imphali vahel on, nagu selgub rindeteadetest, nurjunud. Rõhutatakse, et see tee püsib nagu varemgi kindlalt jaapanlaste ja rahvus-hiina vägede käes.

Jaanipäev — valguse püha

„Kesköö vaikses kaisus
Näeb Hämarik ja Koit:
Kui iva õilmest paisus
Ja meile kasvas toit.“
F. R. Kreutzwald.

„Lühike rõõmuaeg, laulu- ja lillerikas lühemate ööde aeg on meie põhjamaa rahvale palgaks valju talve pikkade kannatuste vastu“ — nende sõnadega alustab F. R. Faehlmann oma üldtuntud kaunist müüti Koidust ja Hämarikust, kes suvisel pööriööl kätt andvat. Samal ööl on meie looduseläheda-ne rahvas juba hallidest aegadest saadik pühitsenud valguse võitu pimeduse üle. Jaanipäevaks oli ammugi unustatud pakane, mööda ka ööküimadeohtlik kevad, miski ei suutnud enam takistada suve valitsust. Ja suvi tähendab põllumehele palju, kui mitte kõike: suvel võrsuvad viljad ja selguvad saagilootused, suvi otsustab kogu ülejäänud aasta saatuse, kas tuleb näha nälga või võib loota enda käte külvile õnnistust. On siis loomulik, et suve saabumist tervitati rõõmuhõisetega ja mindi talle vastu parimate lootustega.

Sajandite jooksul on kodumaa kinkudel ja vaaradel loitnud jaaniöhtul tuled. Aegade hämarusest alates kuni olevikuni helisevad aasta lühimal ööl neorte laulud ja huiked. Suve südames süüdatud jaanikute ümber tantsiti ning kiiguti ja mõni julgem tõttas sünge laane peidust otsima õnnetoovat sõnajalaõit. Kas seda õnne nüüd just sealt leiti — aga rõõmutagavarasid viidi jaanitulelt kaasa küll kogu aastaks.

Ja neist jätkus tõepoolest. Sünge tel sügisöödel, udust ja vihmast nõretavatel päevadel, talviste tuiskude tuhinas soojendasid hinge mälestused suve valgemaist päevadest, valguse kuldsest õnnest . . .

Käesolev ennekuulmatult karm sõda ei võimalda õhuohu tõttu jaanitulesid. Kuid rõõm suvisest õitsengust, valguse võidust pimeduse üle püsib — ja õnnestab meid.

Me kõik kannatame praeguse heitluse jooksul sel või teisel määral pimeduse võimuse all. Kel meist tuleb sõjaraskusi taluda otseselt lahingute keerises, või kes meist elab vaenuajastu survet üle tagalas—muredest puutumata ei ole meist keegi. Kuid turma ja ahastuse keskel leiame looduses endas suure sümboli, mis ennustab valguse kaljukindlat võitu pimeduse üle. Selleks võrdkujuks on suvine pööripäev kõigega, mida ta toob kaasa.

Tänavusel 4. sõjajaanipäeval on meie kodumaa veel ümbritsetud sõja veristest varjudest. Meie ei tea, kui kaua see veel nõnda kestab. Kuid me kanname südames elavat usku, et terrori ja õuduste ööle, mida Euroopa kohale levitatakse idast ja läänest, järgneb kord koidik. Leebe rahusuvi, mil põldur võib taas rahulikul südamel jälgida oma viljade kasvu, tarvitsemata enam karta bolshevistlikke anastajaid; mil tööline tehases võib seista oma tööpingi taga kindlas teadmises, et tema higi ja vaev enam ei paisuta juudi plutokraadi täitmatut kaugast. Lootkem, et meie siiras usk ei saada meid häbisse. Seniks aga võitleme mehiselt ja otsustunult, südames mälestused valguspäevade sädelevast õnnest.

O. K.

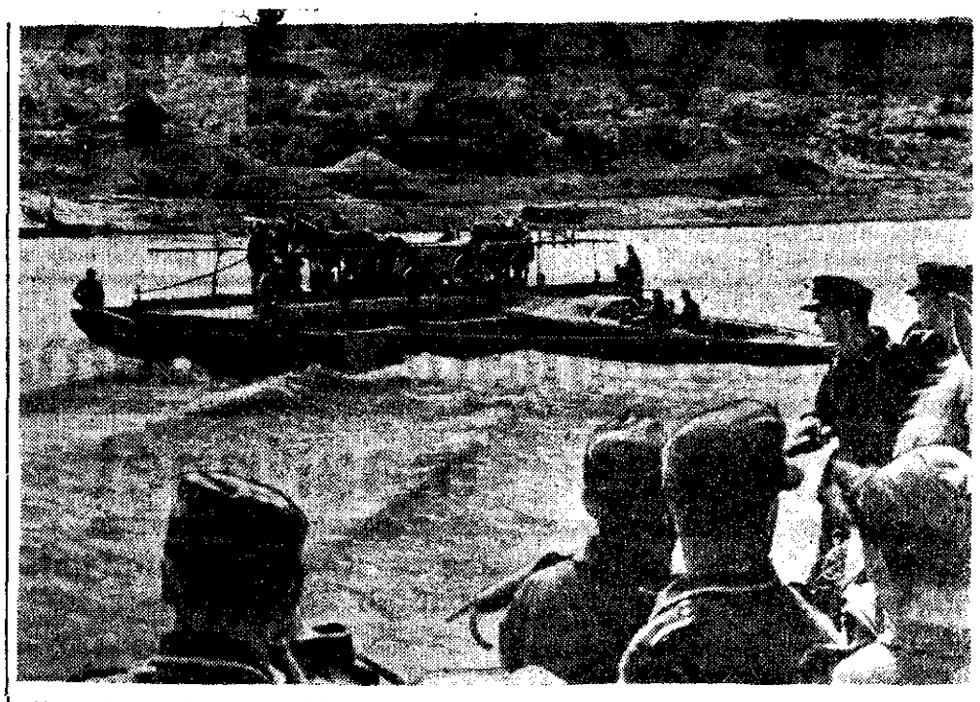

Meie pioneerid kasutavad idarindel jõgede ületamiseks parvi. Siin viiakse üle hobuseid. (Pk.-sõjak. Waischelisch. Wb.)

Tõkkeriiv Narva lahes

Sõjalaevastiku juures, mais 1944.

PK. — Kui sõjajõudude ülemjuhatuse teadetes nüüd sageli mainitakse lennukite allatulistamist Soome lahe kohal, siis väljendab see ühtlasi, et võitlus selles piirkonnas muutub päevpäevalt karmimaks. Raevunult ründavad bolševistlikud lendurid, tihti üksteisele järgnevates lainetes, meie valvesõidukeid, millised kaitsevad tõkkeriivi Narva lahes, püüdes meie üksusi segi ajada, killustada, et siis paate pommide ja pardarelvade abil hävitada või vähemalt mõneks ajaks võitlusest välja lülitada. Vaenlane sooritab teinekord kuni 14 rünnakut päevas. Alla sajab igat liiki pomme, kerkib hiiglafontääne, mis sageli mähivad paadid üleni endasse ja valavad hetkeks üle kahurimeeskondi. Pommikilde tuiskab sisisedes üle meeste peade, lüües selle järele õige lähedal soomusesse. Raske on vahet teha, kas õhusurve, mis ähvardab pikali paisata, ja kõrvulukustav müürin on pärit oma kahuritest, või lõhkes läheduses mõni pomm. Taevas on üle külvatud lõhkepilvedega, vaenlase lennukid sooritavad metsikuid kurvi, püüdes tihedast tõrjetulest välja pääseda. Nad ründavad igast küljest, ja veel taandudes tulistavad nende pardakütid oma kahuritega meie paate.

Ent tõkkeriiv püsib. Sageli tundub see lausa imena, kui vähe vaenlane on saavutanud oma lennukite ja pommide massilise panusega. Ainult see, kes tunneb nende valvepaatide meeskondi, omab selle ime jaoks seletust. Peab olema näinud ja kogenud, millisel väljapaistval kujul iga mees pardal kuni äärmuseni oma kohuseid täidab. Vaatamata vaenlase tulistamisele püsivad kahurimeeskonnad oma kohtadel, otsivad lennukite mustavast parvest rahulikult välja oma eesmärgi, tulistavad külmavereliselt ning kindlalt, heolimata hädaohust, mis luurab neid kõikjal. Siin elab parim sõduritraditsioon. Keegi ei mõtle ainult endale. Komandant juhatab tulistamist nagu kahurväeharjutusel. Komandosillal seisab esimene ohvitser ja jagab käsklusi. Kes sel hetkel närvid kaotab, kaotab oma suurima shansu. „Tagasi pakpoordile!“ kuuldub läbi möllava lärmi. Tüürikülgel kerkib kõrgele fontään. Kohe selle järele kõlab uus tüürikäsklus: „Tagasi tüüriparda poole!“ On nimelt taas vajalik hoiduda pommide seeriast. Masinad undavad, vedades paati teisale, otse alla sajab ülalt surmavat „õnnistust“ lainetesse. Tuleb tegutseda kahekordse välkkiirusega. Iga käeliigutus, iga otsus, mis on vaenlasest kiirem, otsustab paadi ja meeskonna saatuse üle.

Jõuetud on kõik sõnad, mis kirjeldavad selliseid võitlushetki, sest kuis suudaks nad edasi anda tõelisust? Ründava vaenlase poolt on materjaalne ülekaal. Ta võib kasutada üllatusmomenti, kui ta suurel arvul tormab igast kaarest paatide kallale. Ka päevavalgust saab ta tarvitada enda kasuks. Lennukite suur kiirus lubab tal välkkiirelt tungida valvesõidukite kallale.

Ja siiski ei õnnestu ta arvestused nii lihtsalt. Üllatuslöögiga ei suudeta seda tõkkeriivi lahti murda, selle kohta annavad mehed paatidel iga päev mõjuvaid tõendusi. Nad on loendamatutes võitlustes läbi teinud oma tuleproovi, nad ei lase end tagasi suruda, vaid löövad pihta, niipea kui vaenlane end näitab. Nende vaprus ja nende kartmatu löögivalmidus teevad mõistetavaks, kuidas kõigile vaenlase jõupingutustele vaatamata tõkkeriiv püsib kindlana. Kui kunagi hiljem avaldatakse üksikasjad neist karmidest võitlustest merel, siis moodustab meie edukate valvepaatide kibe heitlus Narva lahes erilise auleheküljе nende väikesõidukite tegevuses.

Sõjakirjas. dr. Willibald Ströber

ÜKSINDA

Nende inimeste arv ei ole sugugi väike, kes seletavad, et nemad peavad kogu elupäevad nagu mahajäetuina ja unustatuina rändama. Nemad ei saa ja ei suuda teistega koos minna. See oleks loomulikult kergem. Teised lähevad pidule, teatrisse või muidu külla. Läheks ka, kuid ei ole selleks tuju, jõudu ega tahet. Teised võivad naerda ja olla rõõmsad rõõmsatega, minul aga on naer huulte ümbert kadunud.

Kirikusse minnakse. Inimesed otsivad palves troosti ja uut jõudu. Minu jaoks ei ole seal kohta. Ei julge minna Jumala palge ette. Tunnen ennast sellise süülusena, et veri lööb palgele juba püha mõtte juures. Minu paik on vahest väljas, kiriku õues jalutada.

Sarnast kõnelust võib kuulda vahetevahel. Need on enesesse tõmbunud iseloomud, kes elavad oma elu tõepoolest üksinda, kannatavad selle all, aga ei poe oma koore seest välja. Suur ja raske aeg veel sina süvendab üksildust. Eriti siis, kui mõni armas inimene on kõrvalt ära viidud ja temalt ei ole tulnud ühtegi teadet. Niisugusel korral elatakse mälestustest ja ootustest. On see kapital ära tarvitatud, jääb hinge järele tühjus ja pettumus, mida sealt ei ole kerge välja tõrjuda. Nädalate, kuude ja aastate salakäsi kritseldab palgele peenikesi jooni. Algab silmade juurest ja tõmbab suu juurde ka mõned üksikud suuremad kirjad. On ristimise tähe järele ka mõni aasta rohkem, kui tavalisel noorukil, siis võib kergesti juhtuda, et sama tige käsi värvib paar kolm juuksekarva halliks. Seesugust asja ei juhtu sellele inimesele nii kiiresti, kes ei ela oma elupäevi mitte mahajäetuna, vaid leiab teeääres alati midagi, mille üle võib tõsiselt rõõmu tunda. Olen näinud oma ametialal ja tööpõllul nii rääkimata palju viletsust, puudust ja valu inimeste kodus ja hinges. Üks ei teinud ei tea, kuisuurt asja kõigest oma hädast, kuna teine kurtis igale mööduminejale, et tema osa on kõige karmim, tema tuba kõige külmem.

Revolutsiooni ajal ma külastasin Riias üht tuttavat perekonda, kus oli puudus teinud puhta töö. Mu küsimusele, kuidas käib käsi, vastati rõõmsa naeratusega, ega viga pole midagi. Kõik on korras. Ometi ei olnud mitu päeva leiba majas olnud. Kui ma siis toidupaki lahti võtsin ja ulatasin perenaisele leivapätsi lauale, jäi ta nagu tummaks. Pani käed kokku just kui palvele ja kordas vaid üht sõna; leib, leib, leivakene. See sõna lõikas mulle teekord sügavasse südamesse, ma ei ole unustanud hääle kõlagi, mis sedavõrd palvetas.

Nüüd loomulikult kordavad tuhandete ja tuhandete näljased huuled üht kuldaväärt nime: leib, leivakene. Ma tunnen üht teed, mis viib iga inimese, kes ennast tunneb mahajäetuna olevat ja tahab ainult üksinda olla oma mõtete ja murega, välja toast ja pesast ning näitab talle kaunimaid elunäeandeid, kus see oli ja on, olla üksinda, elada vaid endale. Tuleb otsida ja leida mõnda teist, kelle elupäev on veelgi igavam, kelle õhtu pimedam ja pikem ning hakata selle teisega jagama murekoormat. Teisele lisaks leidub kolmas, neljas ja võib olla veelgi rohkem ning ongi koos väike väljavalitud seltskond, kes ei tegutse enam üksinda. Tugevam toetab nõrgemat, nõrgem tasub tagasi tänu ja julgustava sõnaga. Ja elu hakkab minema. Varsti selgub, et mõnel on käepärast palju rõõmugi. Lööb lahti need jutud ja juba tõmbub suu naerule ja erak tõreleb hea-tõdamiikult: mis sa ala hullu, paned haigegi naerma.

Meie eestlased ei ole katoliiklased, kes vajavad kloostri müüre, et kaduda elust sinna varjule. On meile rahu ja vaikust tarvis, endaga rääkida ja veidi üksinda olla, muudame jalamaid oma toa kloostri kambriks ehk ka kirikuks, kui häda seda nõuab. Alati oleme aga elu läheduses. Ja kui muidu ei oska elu ilusamaks teha, siis aita teist inimest. Seda teed käies ei väsi jalad ära. Mõttes ei jää tukkuma ja süda endal saab vabaks.

Aeg on nii mehine. Tema hingetõmbed nii tugevad, et puhub pikali iga inimese, kes katsub üksinda oma ette elust läbi pugeda. Jääb üks või teine ühes kui teises kohas jalge ette, see on kaotus kogu rahvale. Üks pere, üks kari, üks kodu, üks kodumaa. Neil ei ole kellegi ümber koondada, kui ainult oma kodumaa ja tema õnne läheduse. Sõjakära ja sõja müüe äratab kõik rahvad unest üles. Tukkujaid ja magajaid ei ole. On veel üksikuid pealtvaatajaid. Needki on rahutustest haaratud, et ei tea, mida toovad tulevased päevad ja ka tulevik ise.

Üksinda võivad ringi käia ja oma mõtetega mõtiskleda need, kes elavad võõrsil ja ja seal kõnelevad oma kodumaast. Neil on aega ja ka võimalusi oma elu endale elada. Keset võitlust ja igapäevaseid nõudeid ei saa meil olla juttugi pealtvaatamisest ja minekust täitsa iseendasse. Meil on kõik kaalul.

Kui uhke reisijate laev sõidab merel ja veteväli on rahulik, tundub igakord väga õnnelikuna vahe, mis on püstitatud vastava maa kommete kohaselt reisijate vahel. Esimese, teise ja kolmanda klassi reisijad on igaüks omaette ise maailm. Neil pole midagi ühist. Tõuseb aga torm ja lained kõlvad kõrgelt, on kohe kõigil meresõitjail leitud ja avastatud ühised mured ja lootused. Verivõõrad inimesed astuvad üksteisele mitu sammu lähemale.

Nägin, kuidas väljarändaja noor naine haaras viiuli ja hakkas keset tormi mängima ilusaid viise. Ta oli vaid kolmandama klassi reisija. Mängis nii südamlikult, et ahked sõitjad kogunesid ta lähedale ja avaldasid tormilist poolehoidu kunstnikule, kes ei kartnud tormi. Pani teisigi unustama raskeid tunde.

Ka meie võime vabalt kõik välja tuua, mis meil on, ilusaid laule, sooje sõnu ja hõõguva armastuse oma kodumaa vastu, mis on õõtsumas keset tormi. See annab julgust, annab jõudu tööle ja võitluseks.

Samuti ei tohi puududa südamlik palve, et Jumal laseks lõpuks kõik hästi korda minna.

Üksinda? Niisugust asja ei ole.

Jaan Lattik

Läti tunneb oma vaenlast

Riiast. Pühapäeval kõneles Läti oma valitsuse esimene peadirektor, kindral Dankers Riia ringhäälingus nende mälestuspäevade taastuleku puhul, mis uuesti meenutavad hirmust ja õudusest täidetud aega kolm aastat tagasi, mil tuhanded õiged läti mehed ja naised koos oma lastega tassiti Siberi kaugustesse või piinati surnuks. Kõneleja meenutas kõiki neid veriseid haavu, mida bolševistlik reziim Lätile löi, rõõvides elu paljudelt ta tütardelt ja poegadelt.

Raskete saatuslöökide poolt katsutuna ja kannatustundide karastatuna, ütles kõneleja muu seas tunneb läti rahvas oma vaenlast. Korduvalt on lätlased avalikult kuulutanud Euroopale ja kogu maailmale, et nende jaoks tähendab elada võitlust bolševismi vastu viimse hingetõmbeni, et lätlased on valmis kandma ka suurimaid sõjast tingitud raskusi, kuna nad teavad, et midagi ei ole hirmsamat kui nõndanimetatud „rahu“ bolševikkudega. Läti rahva uhkust ja jõudu ei suuda nõukogud murda. Õlg õla kõrval võitlevad läti sõdurid rindel käsikäes maailma vapraimate sõduritega, sakslastega.

Kindral Dankers lõpetas oma vankumatust lootusest ja kindlast usust tulevikku hingestaiud kõne sõnadega: „Bolševistliku rezhiimi ületamise järele on meie kalendrisse märgitud päev, mil läti rahvas langetab sügavas leinas oma pea küüditatud ja mõrvatud rahvuskaaslaste pärast. Sellest kurbusest aga võrsuvad trotsi ja jõud, et pidada sel teel kuni lõpuni vastu — ainsal teel, mida me tunneme: võitluses bolševismi vastu.“

Jõud ja ilu, A. Brekeri reljeef

Tuisk üle südame

JOHANNES KAUP

läheb sinna jälle, kus uks jäi ta ees kord suletuks? Kas ta läheb — kõigele vaatamata, kuna Anne kutsub — ?

Kaua, küllalt kaua kahtles, arutles ja kõhkles sel päeval, veel peale töö lõppugi, Aimur Metsmaa, aga kui ta õhtupoolikul, veidi enne Anne poolt sobivana nimetatud aega, läks uuesti tänavale, leidis ta end korraga nagu poolkogemata selle korteri juurest. Ja siit ei sobinud tal ometi minna enam nagu põgenedes tagasi, kuigi hinges midagi kipitses, otse valules, tekitades kogu kehas imelikku ebamugavust, segatud mingi hirmusegase kõhklemisega.

Rääkida ei olnud Annel talle aga midagi erilist. Ei, tal on olnud vahepeal igav, hirmus igav. Ning ta on isegi pisut haiglane. Kas ei ole muutunud ta nägugi — läinud vanemaks? Ah, kuidas ta tahaks nüüd ainult veel abielluda, jätta seiklused ja . . .

Mida pidi Aimur kõigele sellele vastama?

Ta istus ja enamikus vaikis, tundes jälle juba väljas tajutud kerget ebamugavustunnet, mida ei olnud tundnud siin korteris kunagi varem. Imelik, nagu oleks siin kuski paiknenud nähtamatu, aga raske, südantpigistav vari . . .

„Sa pidid ju kihluma,“ ütles ta viimaks.

„Kihluma — kellega?“ küsis Anne.

„Selle . . . oma tuisuöö kavaleriga, nii räägiti . . .“

„Ah, sa oled ikka, nagu olid, lapsikult armukade. Tookord . . . ilm oli nii kole . . . ja libe oli ka, kohutavalt libe . . .“

„Ja, ja“, katkestas Aimur teda vaikselt, vangutades pisut pead. „Libe oli tookord. . . Ja seepärast sa siis liibusidki ta vastu, seepärast ei talunud mind enam, kuigi olin oodanud sind tuisus ja pakases enam kui viis tundi. . .“

„Aimur, palun sind, unusta see, kuna too kõik on nüüd ju möödas. Ma ei tea, mis minuga oli seekord. Väljas tuiskas ja meie temaga kahekesi sattusime tuisku — võibolla oli tuisk ka üle mu südame. . .“

„Võib-olla. . . !“ ei varjanudki Aimur nüüd nende kahe sõnaga kaasuvat kerget ohet. „Võib-olla oli tuisk tookord üle su südame, Anne. Aga võib-olla oli ta siiski ka üle minu südame. . . Ja võib-olla on ta üle minu südame veel praegugi, peale pikka haigust. Saad sa sellest ka aru?“

Nad rääkisid küllalt kaua, aga täielikku selgust sellest, mis peab saama nüüd edasi, Aimur ei saanudki.

Peale seda õhtut möödusid jälle päevad ning kevad arenes. Paari päikeselise päeva järgi tõmbus taevas halliks ja õhk sompunult raskeks, mõne päeva püsinud udu tihenedes lõpuks alul piserdavaks, siis aga üsna raskelt aknaid piitsutavaks eelkevadiseks vihmaks.

Kevad tuleb, kevad! mõtles Aimur vaikses pangas istudes ja ringutas. Ning korraga tundis ta nüüd vajadust Annega rääkimiseks. Mullukevadiste mälestuste teel alanes ta tusk ja suri lõpuks tellest sündivaks uueks igatsuseks tolle järele, kes olnud talle kord lähedane, nii lähedane. . .

Sel päeval oli Aimur see, kes Annele helistas — esmakordselt peale talvist haigust.

Oo-jaa, aga muidugi ta tulgu, tulgupäris kindlasti! Ei, ei — tema, Anne, on alati üksi ja kodus. . . Jah, kindlasti ta ootab. . . Nägemist!

Rahuldunult pani Aimur telefonitoru käest, laskudes seejuures mõttesse. Ei, tõepoolest, kui meenutada nüüd kõike — ta ei mõistnud ennast praegu täiesti. Aga nüüd tundis ta end järsku endiselt tublisti rõõmsamana ja rahulolevamana. Ja mis sai ta sinna paratal

Veidi tardunud pilgul vaatas Ilmi talle ainiti otsa, tundudes seejuures nii naljakas, et Aimur pidi naeratama.

„Miks olete nüüd järsku nii. . . mõtles?“ heitis ta küsimuse.

Sügav puna jooksis üle tüdruku näo. Ta vaikis, kummardudes uuesti töö kohale. Ainult õhtul, millal nad jäid hetkeks kahekesi riietusruumi, ütles ta Aimurit ikka veel eriliselt silmitsedes, et süda on täna nii imelikult raske — tema, härra Metsmaa pärast. Nagu võiks juhtuda temaga midagi halba, väga halba. . .

Üle pika aja jälle lõbusam, asetas Aimur käe talle õlale.

„Pole viga! Olen ju nüüd jälle terve. Ja näete, preili Ilmi, nüüd tuleb kevad suurte sammudega, nüüd peab olema lõbusam ning muretum“

„Ega ma. . . enda pärast!“ pomises tüdruk, nihkudes juba uksele. „Aga miks te, härra Metsmaa, selle Annega. . . ta pole teile ju sugugi hea. . .“

Ning siis oli ta läinud.

Vaadates talle järele, naeratas Aimur üsna lõbusalt. Vaene sirts, mis ikka temal ka kõik südames! Ja-ja, aga südamete teed on vahel seesugused naljakad, käivad üle murede ja valude. . .

Siis lahkus viimasena pangaruumidest ka tema. Läks, krae tõmmatud üles, pikkadel kuid aeglastel sammudel läbi hõrenenud saju ja vilistas tasa.

IV

Õhtu eel lakkas sadu hoopis. Loojangule kalduv päike vabanes sajuhallusest ja vaatas punakaks värvunud pilvede vahelt korraks päevasest suuremaks paisununa üle linna.

Kui Aimur astus tänavale, tundis ta erilist pehmet maa hingust, mis tuli kustki linna ümbruse põldudelt ja laotus siis üle linnamajade ning tänavate.

Jah, kevad tuleb! mõtles ta jälle. Mõne aja pärast puhkevad sirelid, ta lemmikõied, maa muutub rohetuvaks ja puude luitunud raagudele tekivad noored lehed. Oo, kuidas lõhnab siis jälle õhtukastene kaasik! Kui hea on siis jälle saata kellelegi sireleid, kellele võid anda nagu iga õiepuhmaga kaasa ka tüki oma südamest . . .

Hakkas juba pisut hämarduma, kui ta saabus Anne korterini. Ta läks pikkamööda eeskotta ja seisatus siis tuttava ukse ees.

Aimuri käsi oli tõusnud juba koputamiseks, kui muutus järsku tähelepanelikuks. Ei, tõepoolest, kas ei olnud see Riimo Saarnaki tuttav, pisut täispuhutud hääl? Käsi langes järsult uuesti. Ta kuulatas pisut. Ja siis ei kahelnudki ta enam — see, kes seal sees millestki kolmveerandhääli rääkis, oli Riimo Saarnak, ning too, kes sellele pisut teeseldud naeruga vastas, Anne.

Siis nõnda!

Aimur Metsmaa seisis puhu ukse taga, nagu oleks ta naelutatud kohale, ja surus huuled nii tugevasti kokku, et neist tekkis teravnenud joon ja tundus isegi pisut valus.

„Katsu talle rääkida, abiellu temaga — olete ju olnud ja käinud, ning kaua's sa ikka enam nõnda ootad. . .“ ulatasid mehe sõnad toast siia, ukse taha.

„Aimuriga?“ küsis tütarlapse hääl vastu, kostudes sama selgesti läbi õhukese ukse.

Siis naeris mees millegi üle valjusti ja pisut toorelt.

Kõhelnud veel ainult hetke, pöördus Aimur Metsamaa järsult ümber ja väljus uuesti eeskojast.

Kiiresti läks ta kuni järgmise tänavanurgani ja seisatus siis. Jälle tuhise-

(Järgneb)

Määratakse sealiha kohuslikud müügi-normid 1944./45. majandusaastaks

Normide määramine toimub üldiselt seniste põhimõtete kohaselt

Põllumajanduse Keskvalitsuse juhataja poolt on antud juhend sealihanormi määramiseks 1944-45. majandusaastaks.

Maakondadele määratud üldnorm tuleb jaotada valdade ja linnade (ka maakonnavabade linnade) vahel, võttes arvesse valdade ja linnade põllu- ja aiamaa suurust, sigade ning seasõõda kasvatamise võimalusi, isevarustajate leibkonnaliikmete arvu, maa headust, talundi teodanguvõimet ja üldist loomade arvu.

Normikohuslasile määrab vallas (linnas) äraandmiskohustuse komisjon koosseisus: vallavanem (linnapea) — eesistujana, valla (linna) põllumajandusjuht ja valla (linna) lihanormide ametnik — alaliste kaasistujatena ja arutusel oleva talundi (seapidaja) piirkonna põllumajandusjuht — kaasistujana. Kontrollimise ja nõuande ülesandega kuuluvad komisjoni koosseisu maakonna Põllumajandusameti esindaja ja naaberpiirkonna põllumajandusjuht.

Linnades, kus eeltähendatud koosseisuga komisjoni ei ole võimalik tööle rakendada, võib linnapea maakonna Põllumajandusameti juhataja nõusolekul määrata ka teissuguse koosseisuga komisjone.

Üldreeglina tulevad põllumajanduslikud käitised valla (linna) valitsuste poolt sealihanormi määramisel jaotada järgmistesse suurusrühmadesse:
1) 2,0 — 5,99 ha, 2) 6,00 — 10,99 ha, 3) 11,00 — 20,99 ha, 4) 21,00 — 30,99 ha, 5) 31,00 — 50,99 ha ja 6) üle 51,00 ha põllupinnaga käitised. Põllupinna suurus määratakse kindlaks 0,01 täpsusega.

Igale maakonnale teatab Turukorraldusvalitsus eraldi, missuguseid sealiha eluskaalu äraandmiskohustusi tuleb maakonnal arvestada iga eeltähendatud talundi suurusrühma suhtes.

Maakondlikul Põllumajandusameti juhatajal on õigus üksikute käitiste või käitisrühmade kohta kindlaks määrata erinevaid äraandmiskoguseid ja lubada määrata sealiha normikohustusi vajaduse korral ka alla 2,0 ha põllumaaga käitistele. Vastava linna või valla keskmist äraandmisnormi ei või muudatus mõjutada. Maakondlik Põllumajandusameti juhataja võib volitada oma eest neid küsimusi otsustama oma esindajal valla (linna) sealiha normi määramise komisjonis.

Valla (linna) sealiha äraandmiskohustuse jaotamise komisjon peab maakondliku põllumajandusameti poolt vallale (linnale) teadaantud sealiha müüginormi nomikohuslaste vahel jaotama õigiselt, aluseks võttes põllu- ja aiamaa suurust, talundi üldist toodanguvõimet, leibkonnaliikmete arvu, talundi tootmissuunda ja muid individuaalseid eriolukordi, mis võiksid mõjutada sigade tootmisvõime ja äraandmiskohustuse suurust. Sealjuures aga ei tohi muutuda valla (linna) sigade üldmüügikohustus.

Peale sealiha äraandmiskohustuse määramise tuleb komisjonil veel kindlaks määrata sigade äraandmise ligikaudsed tähtajad. Sigade äraandmine tuleb korraldada võimalikult pidevaks; selleks tuleb komisjonil paremateie, seakasvatamiseks võimelisemateie talunditele ning nendele talundeile, kus on juba olemas äraandmiskõlbulikke sigu, määrata varasemaid sigade äraandmistähtaegu, andes sellega võimalusi ülejäänud majapidamistele sigade kasvatamiseks.

Sealihanormide määramine komisjoni poolt põllupidajaile tuleb lõpetada 28. juuniks 1944. a. Samaks ajaks tuleb normide määramise protokollist üks õigekstunnistatud ärakiri vähemalt 10 päevaks omavalitsuse asukohta teadete tahvlile kõigile normikohuslasile avalikuks tutvunemiseks üles panna. Ühtlasi tuleb hiljemalt 30. juuniks 1944. a. teatada kirjalikult ja allkirja vastu normikohuslasele määratud sealihanormi suurus, äraandmise aeg, vastulause esitamise kord ja teade protokolli ärakirja ülespanemisest kohalikus omavalitsuses.

Kuni 10. juulini 1944. a. on normikohuslasil õigus esineda määratud sealiha eluskaalu normi vastu kirjaliku protestiga komisjoni esimehe nimele.

15. juuliks 1944. a. peavad komisjonid protestid läbi vaatama ja vääreteuse puhul asja ümber otsustama. Põhjendatud juhtudel võivad komisjonid teha muudatusi otsustes ja vähendada sealiha äraandmiskohustust ainult protesti esitamise suhtes.

Maakondliku Põllumajandusameti juhataja võib saata väite kohusepärase suva alusel sigade äraandmiskohuslastele pikendada äraandmiskohustuse tähtaega või lubada sigade äraandmiskohustust asendada muude loomade äraandmisega juhtudel, kui äraandmiskohustuse täitmine on ettenähtud tähtajal võimatu või seataudide või õnnetusjuhtumite tõttu pole üldse võimalik. Muudel juhtudel võib asendamine toimuda turukorralduavalitsuse igakordsel loal või otse Turukorralduavalitsuse korraldusel.

Sealiha müügikorraldus tuleb täita 100 kg raskuses elusloomadega. Hädatapmiste puhul ja juhtudel, kui lihamüügikohustus on tekkinud vaid põrsa ostmise tõttu, võib elusloomа asemel ära anda liha tingimustel, et liha on tunnustatud loomaarsti poolt inimtoiduks kõlblikuks.

Seakasvatajad võivad sigade äraandmiskohustust täita ka 100 kg-st raskemate (eluskaalus) või kui see on erakordselt lubatud, ka kergemate sigadega. Sel juhul loetakse iga 10 kg sea eluskaalu, mille võrra äraantav siga on raskem või kergem 100 kg-st, üheks kümnendikuks (1/10) tervest seast. Nii näiteks kaks 150 kg-list siga eluskaalus annavad võimaluse lugeda sigade äraandmiskohustuse täidetuks kolme sea ulatuses, kuna kaks 50 kg-list siga loetakse üheks 100 kg-liseks seaks jne.

Sigade äraandmist on võimalik täita ka põrsaste müügiga, kui põrsad on müüdud ametlike ostulubade alusel. Iga ostuloa alusel müüdud põrsas katab sealiha müügikohustust 12 kg tapakaalu või 16 kg eluskaalu ulatuses. Samaaegselt tuleb panna kõigile ostuloa alusel põrsaostjaile liha lisamüügikohustuseks 16 kg sigade eluskaalu või 12 kg sealiha tapakaalu.

Kui sigu antakse ära üle minimumnormi, siis arvestatakse need äraandmiskogused veise või muu liha äraandmisnormi katteks, seejuures 1 kg sealiha eluskaalu arvestada vastavaks 2 kg veise või muu looma eluskaalule.

Kodutapmisi, välja arvatud hädatapmine, võidakse sealiha äraandmiskohuslikele käitistele lubada ainult siis, kui on kinni peetud äraandmistähtaegadest, või kui kodutapmine on möödapääsematu isevarustaja leibkonna toitlustamiseks.

Sealiha normi täitmiseks on vallavanem (linnapea) kohustatud andma normikohuslasile liha äraandmiskohustuse käske. Käsk tuleb anda kirjalikult ja peab jõudma normikohuslase kätte vähemalt 7 päeva enne normitäitmise tähtpäeva.

Käsu saanud normikohuslased on kohustatud neile määratud normi täitma ja seda tegema õigeaegselt.

Kui normikohuslane jätab põhjendamatult täitmata vallavanema (linnapea) käsu äraandmiskohustuse täitmise suhtes ettenähtud ulatuses ja tähtajaks, siis tuleb vallavanemal (linnapeal) keelustada tõrkuja loomapidaja loomad sedavõrd, et määratud kohustuse täitmine oleks kindlustatud. Kui sealihanormi täitmise kindlustamiseks keelustatakse veiseid või lambaid, siis tuleb neid keelustada vahekorras 1 kg sea eluskaalu on võrdne 2 kg veise, lamba või muu looma eluskaaluga. Äraandmiskohuslikud loomad tuleb säärasel juhul sundvõtta.

Kui sigade äraandmiskohuslane on sead realiseerinud kehtiva korra vastaselt, jättes oma müügikohustuse täitmata, tuleb vallavanemal (linnapeal) keelustada ja sundvõtta sigade äraandmiskohustuse täitmiseks vajalikul hulgal teisi loomi. Ühe kg sigade eluskaalu katteks tuleb niisugusel juhul võtta 4 kg muu looma eluskaalu.

Valla (linna) sigade äraandmiskohustus ei sisalda valla (linna) piires asuvate LO majapidamiste poolt äraandmisele kuuluvaid sealiha norme. LO majapidamistel määrab Kindralkomissariaat sealihanormi eraldi kindlaks. Selle jaotab oma üksikmajapidamiste vahel LO Keskvalitsus Tallinnas. Turukorralduavalitsus teatab LO Keskvalitsuse sealihanormi jaotamise tulemused maakondadele ning valdadele (linnadele).

Vangimajaga ja rahatrahviga või ühega neist karistatakse, kuivõrd teised eeskirjad ei näe ette raskemat karistust, seda, kes ei täida sealiha äraandmiskohustust talle määratud suuruses, ajal ja kohas.

Nagu nähtub eeltoodust kui ka üldse põllumajandussaaduste alal määratavate teiste normide kohta ülesseatud põhimõtetest, tuleb komisjonidel rangelt pidada kinni normide määramisel õiglusest selleks, et normid oleks igal kandejõu kohaseed.

Ainult sel viisil määratud normide kokkuvõtt on kindlustatud ja ei saa kellelegi tekitada arusaamatusi.

On täiesti arusaadav ka sel puhul asjaolu, et nii mõnigi võib esialgu leida teatavat kõrvalekaldumist eeltähendatud põhimõtetest. Samuti võib juhtuda eksitusi komisjoni poolt. Kuid kõik need tulevad kõrvaldada vastastikku kontrollimisel ja kohalikes omavalitsustes ülespandavate nimestike jälgimisel.

Selleks peavad kõik asjahuvilised kui ka vastavad ametisikud oma parima andma. Eriti tähtis osa sel alal on täita Põllumajandusliidu valiaosakondade juhatajail ja kohalikel põllumajandusjuhtidel.

Õpilaste suvine õppetöö algamas

Õpilaste suvevaheajal õppetööle rakendamise küsimus on nüüd teostamisjärgus. Vastavalt Haridusdirektooriumi poolt väljatöötatud kavadele algavad lähemal ajal õpilaste kokkutulekud, mis toimuvad peamiselt pühapäeviti, et mitte takistada põllu- ja muudele töödele rakendatud õpilaste igapäevaseid töökohustusi. Kokkutulekuil käsitellakse üldhariduslikke teemasid ja sooritatakse praktilisi töid.

Õpilaste suvised kokkutulekud toimuvad keskmiselt kord nädalas. Need ei tohi kujuneda klassitundideks, vaid neid peetakse noorte koonduste eeskujul. Koondustel käsitellakse algkooli õppematerjali, mis asjatundlikult serveerituna pakub noortele võimalusi isetegevuseks ja heiab neid ühtlasi ka õppeainete mõjupiirkonnas.

Kokkutulekuil on kasvatuslik tähtsus, mistõttu õpetajaile on tehtud ülesandeks hoolitseda nende sisulise väärtuse eest.

Kokkutulekuil käsitellakse teemasid eesti keele, maateaduse ja matemaatika alalt, õpitakse pähe luuletusi, mida õpilased hiljem esitavad „meelelahutuslikus osas," sooritatakse matku ja tehakse ka aiatööd. Viimaks õpetatakse noori teostama külve ja tegema istutamistöid, tutvustatakse neid hästikorrastatud ja hooletult tehtud töö tulemustega. Katsete ja vaatluste najal näidatakse õpilastele, kuidas teadliku ja õigeaegse hoolitsusega mõjutada taimede kasvu suurema saagi saamiseks.

Peale umbrohu tõrje õpetatakse noori ka röövikute tõrjele.

Siin rõhutatakse eriti kapsaussi (rööviku) tõrjet. Selleks võib koondustel, kus võimalus, näidata kitsasfilmi „Kapsaliiblikas." Katse ja vaatlusandmed kasutatakse hiljem koolitöö ajal loodusloo tundides.

Praktiliste tööde osas õpetatakse poisse tegema punumis-, voolimis- ja puutöid. Tütarlastele õpetatakse riietusesemete nõelumist ja paikamist. Peatähelepanu omistatakse oma riiete ja vähemate laste riiete korrastamisele. Ühtlasi antakse neile juhtnööre kodukorrashoiutöödes ja õpetatakse punuma õlest, nöörist, kõrkjaist ja roost mitmesuguseid esemeid.

Suurt tähelepanu osutatakse ka kehalise kasvatuse arendamisele, mille raames tehakse rühmadevahelisi võistlusi ujumises, murdmaajooksus ja takistusjooksus. Ka õpilaste lauluoskuse eest kantakse hoolt.

Et õpilaste suvevaheaja veetmiseks mõeldud kokkutulekud oma kasvatusliku ülesande täidaks, langeb selle teostamise kohustus õpetajaile. Vastavalt Haridusdirektooriumi korraldusele on saadetud maakondadesse ringkirjaliselt lähemad juhtnöörid selle rakendamise kohta.

Eelpooltoodud vaba aja veetmise kavad on mõeldud noortele, kes ei allu põllutöökohustu alla, algkooliõpilastele 9 — 12.a. piires.

Võrkpall võtab Türil hoogu

Türi spordinoored on hakanud suuremat huvi tundma võrkpalli vastu, mis viimasel ajal eriti rohket poolehoidu ja harrastust on leidnud. Seejuures võib märkida ka naispere hoogsat kaasalöömist.

Võrkpalliõhtute korraldamise on oma hoolde võtnud Türi Spordiring, koondades mängust huvitatuid ringi ümber. Mänguõhtud toimuvad kolm kuni neli korda nädalas endisel paberivabriku tennisplatsil, mis selleks sobiv koht. Kuna jalgpall tänavu pole saanud veel paljude meeskonnaliikmete teenistuses oleku tõttu veerema hakata, siis püütakse noorte sportlikke huvisid rahuldada võrkpallimänguga, mis tööst vabadel õhtutundidel pakub sportlikku meelelahutust ka kõigile spordihuvilistele.

Nii meeste kui ka naiste võrkpallis on välja kujunenud vastavad nais- ja meeskonnad, mis on suutelised esinema ka avalikel võistlusõhtutel, missuguseid seni on korraldatud ainult ühel korral — Väätsa haridusseltsi mees- ja naiskondadega. Kavatsuse kohaselt on võrkpallivõistlused eite nähtud veel Paide Järvapoegade ja Viljandi Sakala mängkondadega.

Matk südamaalt pealinna

Soovikorral reisikiri

See sündis, et ühel jaanipäevel päeval reisutee ette võtsime ja pealinna sõitsime. Auto, mis meiega kaasa sõitis, neelas ühtviisi isukalt puuhalge ja teise klassi aukudega maanteed, mis aina tolmas nagu teeäärne rukkiväli, mis meie ees ikka ja jälle kummardus. Selle kohta avaldas keegi veendumust, et rukis, see nüüd õitseb hooga, mis aga vähe uskujaid leidis, sest kirjusid õlsi, neid ei näinud me teps miite. Ja mis õitsemine see ilma õiteta ongi. Siis võib ütelda, et tee, seesama, millel me üksinda kilomeetreid võitsime — veel rohkemgi õitses.

Maastik oli ilus ja tee ääres palju inimesi, kes ühtepuhku meile tervituseks kätt sirutasid. Pakid, mis neil kaasas olid, osutasid, et nemadki kavatseesid viist reisida. Meil polnud selle vastu midagi ja soovisime neilegi head teed. Nemad aga, kenad inimesed, näisid enam soovivat.

Looduse kohta oli meil kõigil ühine arvamine, et see on sel aastaajal üpris tore ja rikkalik. Kõik ümbrus, see oli ilus ja täis loodust, lilli ja linduid, et aina imestasime, kuidas seda sõjaajal nii rikkalikult kõikjale on jatkunud. Viist peab arvama, elatakse mõnel pool veelgi vanadest tagavaradest. Tühja kohta, seda ei märganud me teps kuskil. Eriti oli rohkesti kollaseid lilli, neist jatkus isegi põldudele ja mujale, mis näitab, et armastus liilede vastu on ka põllurahva juures suur. Üks meie hulgast, see teadis isegi liilede nime, mis nii kenasti ümbrust kaldasid, et ime — ja need pidid olema tõlkjalilled, toodud meile võõralt maalt, siin aga paraku üpris kenasti kodunenud, nii et loota võib, et nad veelgi enam pinda võidavad.

Aga siis tulid mingisugused varemed, missugust kohta Arduks nimetati. Ühe valge maja varemete kohta teadis keegi ütelda, et see olnud kunagi veel uus koolimaja. Aga kui meie maast taheti teha suurt paradiisiaeda, kui traataed vahepealt ära võeti, siis vaenlased põletanud selle maha, sest paradiisiaias pole vanastigi koolimaja olnud, saati siis nüüdki sündis olema.

Mets, see on meid kõiki oma rüppe kutsunud. Ja nüüdki kutsus ta, meid sõitjaid noh. Eriti oli see kutse meile tungiv järskudel teekurvidel, kus vahest otse ime läbi teele püsima jäime ja kraaviminekust üle saime.

Imestama peab, kuidas nii pikk teepael, mis enam kui 100 km pikkuselt ühtepidi kulgeb, sealjuures veel peaaegu kergemeelselt sõlmi teeb ja vahel nagu teekäija mõne jalu õue tungib, pole hoopis oma teelt läinud, nagu seda inimestega sageli juhtub.

Vasakule jäi meile Triigi mets ja hüvakule Kautla, see kuulus metsavendade residents, millest nii palju kuuldud. Otsekui veel praegugi oleksime kuulnud sõjasarve hüüdu, nii sügavaid jälgi on see õnnis paik endast järele jätnud. Aga metsavendi endid, neid me küll ei näinud. Triigis aga oli nii palju puuvirnu kohastikku aetud, et pakasel seda näheski peavad soojavärinad üle ihu käima. Siis nägime veel sõidu peal paari kirikut eemal. Ühte aga, mis oli meie möödasõidul parajasti õige tee ligidal, võisime silmata lähedaltki. Kutsuti teda koguni Anna kirikuks ja oli üleni valge. Meile ta peale endest vaatamise küll muud ei annud, mida me ka ei nõudnudki. Nende kirikute auks peab ütlema, mida me silmasime, et nad sõjaraskustele vaatamata pole oma kõrgetest tornidest loobunud, nagu seda mitmel pool kogeda oleme võinud.

Kui me Ülemiste järve äärest järvevanakesele märkamatult linna jõudsime, oli meile selge, et Tallinn on nüüd veel vähem valmis kui enne. „Vabastajad", need on terve rea maju tänavalt vabastanud ja teistele annud kolhoosivälimuse, mis olid akendeta, mõned isegi usteta või hoopis varemeis. Estoniast, sellest on nad teinud nõukogude kõrge kultuuri esindusmaja, nii et võõraski võib ütelda, et see on nüüd sisult sotsialistlik ja vormilt rahvuslik kultuurihoone. Kuna nad usu vastu sõda peavad, siis on Niguliste kirik kui sõjaline objekt purustatud. Aga veel teisigi kõrgeid ehitusi on nõukogude lendurid madalamaks teinud, et sellega kõrgeid vaheseinu tasandada ja ühetasast klassivahedeta ümbrust luua, mis neil ka mõnes linnajaos peaaegu on õnnestunud.

Nagu leinaks on turg üle külvatud liledega. Aga seal leidus veel muudki silmale ilusat. Üks mammike müütas isegi kadakamarju, mis aga kas leinast või muidu murest olid päris mustad, nii et neid mustikateks võis pidada. Nende kolmekordset hinda põhjendas mammi sellega, et nad on toodud Prangli saarelt ja seal 3 aastat kasvanud. See hinnakas mari pidi mitme tõve rünnakud tagasi lööma ja uuesti tervise tooma. Et ta aga hinnatõusu vastu ei saanud, siis jätsin mina ta ostmata.

Peab siinkohal tõika nentima, et kui meil apteegis vahel mõnestki droogist puudus tuleb, siis pealinna turul, siin näib kõike veel laialt olema, kalmujuuri, koerapõõrirohtu, seitsmevägist, naistepuna, sootubakat ja mitut liiki madarat. Õigusega võib ütelda, et see on küll turuapteek, mis hindadegi poolest päris apteegist maha ei jää. Ainult et retseptaarid, need on vahel vaaraoaegsed vaarid.

Ilm oli sel päeval soojalaine invasioonist kuum ja päike kõrvetas taevakõrgendikul nagu muistegi. Sellest hoolimata oli pealinna kohvikutes veel sulamata jäätist ja muidugi oli ka jahedat merevett küllalt.

Vastu õhtut kulgesin terveks jäänud Viru väravast alla ja kandsin kahel käel daami Kadriorgu, sest isand tramm oli sel päeval eriti tujus ja pillutas istujaile ootamata õnne sülle.

Preili Russalkal oli ikka veel kohtamine ees (see on küll üks aeglane mees) ja meri kandis edasi vesilaineid, mida kadestasid nii mõnedki naised.

Kui ma veel luiged ära vaatasin ja purskaevud üle lugesin (või oli see vastupidi), siis veendusin, et Tallinn, see vana Kalevite kants, on ikka veel endisel kohal ega mõtlegi alla jääda, kuigi vahel ülalt sajab alla ja tuleõõm pääseb valla.

Ha-Sa.

Pikendati tekstiilpunktide ja suhkrutähtede kehtivust

Kindralkomissari korraldusel on pikendatud iganenud maksvustähtajaga tekstiilpunktide kehtivust kuni 31. detsembrini 1944. a. Kuni selle tähtpäevani võib neid vahetada preemiatähtede vastu või kasutada tekstiilkaupade ostuks samuti kui käesoleval aastal väljaantavaid tekstiilpunkte.

Samuti on pikendatud seni veel kodanike poolt realiseerimata nummerdamata suhkrutähtede kehtivust. Nende vastu on preemiakaupade kauplused kohustatud müüma suhkrut kuni edaspidise korralduseni samadel tingimustel kui käesoleval aastal väljaantavate nummerdatud suhkrutähtede vastu.

Põrsastele uued hinnad

Eesti hindadedirektori poolt anti määrus põrsaste uute ülemmäärhindade kohta, mis jõustub 25. juunist.

Määruse kohaselt tuleb arvestada põrsahindu kuni 20 kg raskustelt põrsastelt 2.60 rmk. kilo, kuni 35-kg põrsastelt 2 rmk ja kuni 50-kg põrsastelt 1.80 rmk. kg. Emistõupõrsastelt tohib arvestada tõulisandit kuni 50 prots. ülaltoodud hindadest.

Uue hinnamääruse kehtestamisega kaotavad kehtivuse kõik senised sellekohased määrused ja teadaanded.

Kergejõustiku- ja võrkpallivõistlused Jänedal

25. juunil korraldatakse Jänedal Jäneda Järvapoegade poolt rahvuslikud kergejõustikuvõistlused. Võistlused algavad kell 14.

Võistluskavas seisab võistlejate klassis 100, 400, 800 ja 3000 m jooksud, kaugus, kõrgus, teivas, kuul, ketas, oda ja vasar ning 4X100 m ja 800+400+200+100 m teatejooksud; noortel 100 ja 1000 m kaugus, kuul ja 4X60 m; naistel, (15—18 a.) 60 m, kaugus, kuul ja 4X60 m; naistel (18 a. ja vanemad) 100 ja 400 m, kõrgus, kuul, oda ning 4X100 m.

Samas toimuvad ka võrkpallivõistlused algusega kell 18.

Võistlejaid palutakse registreeruda hiljemalt 23. juuniks asdressil Jäneda Järvapojad, Jäneda p.-ag.

Eesti lendurite 3000 vaenulendu

Berliin, 21. 6. (DNB) Üks Eesti öölahingulennukite üksus teatas oma 3000 vaenulennust. Üksus koosneb eestlasist, kaasa arvatud ka eskadrillijuhid, lendav ja tehniline personal, kes vabatahtlikult astusid Saksa õhujõududesse. Lendav personal koosneb endise Eesti lennuväe ja lennuspordikooli lendureist.

Esimese vaenulennu sooritasid Eesti lahingulendurid 1. augustil 1943 ühelt lennuväljalt idarinde kirdeosas. Erilist vahvust osutasid nad Narva lõigus, kus pidevalt rünnati vaenlase vägede liikumist ja rünnakulekoondumist. Kõige rohkem vaenulende, ühtekokku 224, on sooritanud leitnant Vaat. Ta oli esimesi Eesti lendureid, kellele annetati Raudristi esimene liik.

Praegu on tund, kus iga eesti mees ja naine, kas relvaga või ilma, peab teadma oma kohust.

Tütarlaps armastab...

Kui grenader Endel Salurand sai 10-päevase puhkuseo, saatsid teda koduteele sõprade õnnitlused. Lahkus ta neist ju tervelt kümneks päevaks ning paljudki olid talle salajas kadedad.

Kogu tee, kusagilt rindelt koduküla õitsvate nurmedeni, olid noore grenaderi kõik meeled läis ootusärevust. Ligi aasta oli möödunud tollest sügispäevast, mil ta lahkus koodukülast. Koduküülast ja Salmest, väikesest särasilmsest tüdrukust. Viimset õhtut koosviibides oli Salme öelnud:

„Sa lähed nüüd. Paljudki on juba enne läinud. Kas tohin ma sindki nüüd natuke leinata?"

Noorele, tulipäisele poisile oli sellest küllalt. Nii õppelaagri vásitavail päevil kui ka hiljem, rindetules, ei unustanud ta Salmet, seda väikest koduküla neidu, kes leinas ta järgi. Jgatsusest õhkuvaid ridu oli Endel lähetanud talle, oli kirjutanud elust õppelaagris ja rindel, oli jutustanud võitlusepisoode ja kõike, millest arvas huvituvat teda. Ning igas kirjas unistas ta temast, kujutledes kauneimais värves tundi, mil jälle saaks viibida koos temaga. Salme pilt, mille see talle mälestuseks oli annud, seda hoidis ta kui talismani.

Nüüd siis oli ta jälle koduküülas. Veskimäelt seadis ta sammud otse Orgmäe vanade jalakate poole. See talu oli olnud talle koduks ning selle talu peremees-perenaine olid asendanud ta varasurnud vanemaid. Ning hiljemgi, Endli sõjaväes olles, polnud nad teda unustanud. Olgugi et Endel õige harva neile kirjutas, saatsid nad talle tihti pakke. Endel mõtles neile küll alati tänutundega, kuid ta vaba aeg kulus Salmele mõeldes ja kirjutades, vähe jäi seda üle Orgmäe vanade jaoks...

Avasüli ja avakäsi võtsid Orgmäe vanad Endli vastu tol laupäevaõhtul. Viinapudeligi tõi Jaak õhtulaule tujutõstjaks. Ohtralt sadas küsimusi sõjameheelu kohta, Endel pidi aina vastama. Kui too lõpuks mahti sai küsida koduküla elu kohta, luges Orgmäe memm talle nagu kirikuraamatust kõik sünnid, pulmad ja surmad, mis vahepeal olnud, kõike omaltpoolt kommenteerides. Muuseas märkis vanamutt, et Altvälja küünis olevat täna, „üks suur tansupidu"!

Kuulnud seda, lõpetas Endel kiirelt söömise. Altvälja on ju Salme kodutalu, ning kohata teda tundus Endlile tähtsamana kõigest muust...

See oli üks kaunimaid kevadõhtuid kui Endel otse üle kastese heinamaa sammus Altvälja poole. Laskus juba suveöö pehme hämarus ning Mäetare lepikust kostus ööbikulaulu. Kui Endel oli umbes poolel teel, hakkas Altväljal keegi mängima mingit tantsulugu, millega segunesid külanoorte kilked ning naer. Eemalekostuva kära järgi arvas Endel Altväljal olevat juba kogu küla noorrahva. Kohalejõudes aga selgus, et koos on vaevalt kümmekond poissi ja tüdrukut, kes Endlit kärarikkalt tervitasid.

Vaevalt on Endel jõudnud õuele, kui toast jookseb välja — ei keegi muu kui Salme. Ning hetk hiljem on Endel unustanud kogu maailma, tema jaoks oleleb vaid see väike, särasilmne tüdruk, keda ta kaljukindlalt usub end armastavat. Ligi aasta on ta unistanud hetkest, mil saaks teda jälle näha, ning nüüd äkki on ta siinsamas, Endli kätevahel.

„Sa... oled tagasi..." kuuleb ta Salmet lausuvat, kui ta embab teda õige, õige tugevalt.

Kauni unenäona tunduvad Endlile järgnevad hetked. Nii hää on kuulata tüdruku rõõmsat jutuvada, istudes kahekesi Altvälja suurte, õitsvate sirelite all...

Ei suuda Endel hiljem enam meenutada kõike, millest nad kõnelesid tol õhtul. Oli juba suvine kesköö, kui nad käsikäes tulid Altvälja küünii. Ja siis tantsisid nad koos...

Öeldakse, et kaunid unenäod pole kunagi kestvad. Seda koges Endel tol ööl, kui nägi, kuidas Salme neljanda tansu, see oli „valss daamidele", nagu pillimees valjult hüüdis, tantsis kellegi, vahepeal peole ilmunud, allohvitseriga. Endel nägi, et Salme vestles allohvitseriga sama usaldavalt kui ennist temaga. Järgmisedki tantsud tantsis Salme uustulnukaga...

Perekonnavalsi ajal ei naeratanud Salme enam Endlile, vaid ta pilgud sarasid vastu võõrale allohvitserile. Ning peo lõpul nägi Endel Salmet võõra allohvitseriga minevat Altvälja õitsvate sirelite poole. Hetk hiljem lahkus ka Endel — üksinda...

Järgmisel päeval sõitis grenader Endel Salurand tagasi rindele, ehkki puhkushuba võimaldas veel nädalaajalist kodusviibimist. Vaguniraste monotoonse laulu saatel kirjutas ta oma märkmikku:

„Tütarlaps armastab enam paelu ja tärne sõduri riideil kui sõdurit ennast."

E.

JÄRVA TEATAJA nr. 74
Laupäeval, 24. juunil 1944. Lhk.

Spekulant on kahjur-isik,
rahvakehas tüütu pisik.
Kõikjal ringi askeldab,
kallist kaupa sahkerdab.

Kui on aga karta riski,
spekulant ei loobu siiski —
võtab abiks tüütut noorust,
õpetab neil knihve, toorust.

Ainult mõni maksta jõuab,
mida spekulant talt nõuab.
Aga sellega ta vaid
toetab spekulandist haid.

Viimaks maamees märkab ohtu,
võtab abiks omakohtu.
Spekulanti karmilt kohtleb,
põhjalikult läbi nuhtleb.

Jaanirukis
on ka praegu ajakohane

Vili, mis annab ühest külvist söödasaagi ja teralõikuse. Kasvatada seal, kus seemet saadaval ja silomaterjalist puudus

Meie söödatootmise areng kultuurrohumaade asutamise ja põlluheina laiendamise suunas oli viimasel iseseisvusaastatel kõrvale tõrjumas teisi haljassööda tootmisviise põlult, kuna neid peeti kallimaiks ja töödnõudvamaiks kui kultuur-rohumaade toodanguid. Selle arengu varjul on kõrvale jäänud ka jaanirukki kasvatamine, mis varemail aastail kohati üsna levinud oli. Muidugi on osalt põhjuseks olnud ka saagirikkama Sangaste rukki levik, mis tõrjus kõrvale madalama terasaagiga jaanirukki.

Jaanirukist ei saa aga hinnata **ainult** terasaagi järele, sest ta annab samast külvist veel lisaks mitte just vähese tähtsusega haljasmassi saagi, mida võib kasutada sügisel otseselt söötmiseks või silleerimiseks. Praegu, kus kultuur-rohumaad kunstväetiste puudusel kiratsevad, peame söödatootmisel jälle paratamatult tagasi minema põllule ja jaanirukis pakub siin meile võrdlemisi soodsaid võimalusi, ilma, et me siinjuures tunduvalt piiraksime toiduviljade kasvupinda ja saaki.

Kuna jaanirukkilt võtame kaks saaki, siis tuleb teda arusaadavalt ka tugevamini väetada. Kunstväetiste puudumisel anda enam laudasõnnikut ja valida kasvatamiseks hästi sobivad mullad: keskmised, huumusrikkad maad, mitte liiga kuivi liivamaid ega ka märgi raskeid savimaid. Ka soomullad on väga kohased.

Jaanirukis tuleb külvata keskuvel küllalt aegsasti — jaanipäeva paiku, et aega jääks sügisese haljasmassisaagi kasvatamiseks. Seemneks tuleb võtta tõelise jaanirukki, mitte aga tavalise talvrukki seeme, sest viimane kannatab varase külvi puhul jahukaste all, mis vähendab haljassaagi kulka ja väärtust. Hea võrsumisvõime tõttu — üks taim annab 40—50 kõrt — võib seemet võtta vähe — 75—120 kg/.ha.

Sügisese haljasmassi tootmiseks on aga vaja jaanirukis külvata segus, millesse oleks võetud suvivilju, — kaera või otra ja liblikõielisi, — talvvikki, vikki või hernest. Mida suuremat haljasmassi saaki soovime, seda enam tuleb võtta segusse viimaseid. Prof. N. Rootsi katsetes Raadil on annud suurima haljassaagi segu: 75 kg jaanirukist, 26. kg. kaera ja 126 kg harilikku vikki ha-le. Terasaak teisel aastal oli aga kindlam, kui segus oli 68 kg. jaanirukist ja 100 kg talvvikki. Ümmarguselt 20.000 kg haljassaaki ha-lt on annud Raadil kg Soomest pärit n. n. Grotenfeldti segu: 68 ka jaanirukist, 76 kg kaera, 62 kg vikki ja 64 kg peluskit ha-le

Teise aasta kevadelgi on võimalik jaanirukist kasutada haljassöödaks, mis puhul muidugi terasaagist tuleb loobuda. Ka on sel puhul vajalik segusse võtta talvvikki. Soovitav on aga leivaviljasaagi kindlustamiseks jaanirukis lasta valmida ja võtta sellelt terasaak. Raadil on annud jaanirukis aastate keskmiselt terasaaki 2128 kg/ha, samal ajal kui Sangaste andis 2786 kg/ha.

Jaanirukki kasvatus on eriti sobiv vihmasematel suvedel, milliseks kõigi eelduste kohaselt näib kujunevat ka eelolev ja kergematel maadel, kus laudasõnnik on kesale antud enne jaanipäeva. Mustkesas oleks sel puhul toitainete väljauhtumine väga suur, jaanirukki kasvatamisel aga seda ei teki. Ainult tuleb siin vihmade käes kergesti amanduv. Haljassaak aegsasti koristada, kuna see muidu võib määndada jaanirukki taime ja alandada terasaaki.

Jaanirukist on eriti soovitav kasvatada neis taludes, kus leiduvad silohoidlad, aga kus seni pole suudetud veel leida sellele sobivat täitematerjali. 1 ha jaanirukki haljassaagiga võib sügisel täita 1—1½ standardsilohoidlat.

E. J.

Vanade, tööjõuetute ja järelejäänute toetamine

Praegu maksetakse rendist ümmarguselt 10.000 inimesele. Endised töötajad võivad rendise saamiseks sooviavaldusi esitada kuni 31. juulini

Tööliste ja teenistujate vanaduse, invaliidsuse ning järeljäänute kindlustamine on praegu rendisekindlustusasutuse ülesandeks.

Omaritkluse ajal hoolitses tööliste sotsiaaltoetuse eest Eesti Tööliste Kindlustusühing. Ühingu kaudu said toetust peamiselt tööõnnetuse läbi töövõime kaotanud vabrikutöölised. Nüüd kehtiva korra järgi on võimaldatud kõigile palgalistele töötajatele, kui nad on saanud vanaks või kaotanud töövõime, saada toetust rendise näol, kaasa arvatud ka maal asuvad põllutöölised.

Vanuse puhul maksetakse rendist
alates töötaja 65. eluaastast
neile, kes on palgalisena töötanud vähemalt 15 aastat. **Töövõimetuse** korral, olgugi et tööline ei ole veel 65-aastane, maksetakse talle toetust rendise näol siis, kui ta on kaotanud vähemalt 67% töövõimest ja on palgalisena töötanud vähemalt 5—10 aastat. Sama kaua töötanud töölise või teenistuja **surma** korral võimaldatakse rendist tema järelejäänuile.

Lesele maksetakse rendist, kui ta on vähemalt 65 aastat vana või on kaotanud üle 67% töövõimest. Pealeselle makstakse rendist ka järelejäänud **lastele**, kuni nende 16 a. vanuseks saamiseni.

Rendise suurus
oleneb teenitud aja pikkusest, palga suurusest ja 1. juulist 1943. a. arvates rendise osamaksudest, mida töötaja iga kuu järjekindlalt maksab.

Praegu toetuseks maksetavate rendiste keskmine on ühe inimese kohta 32 rmk. kuus. Lese rendiseks on ca 18 rmk., millele lisandub toetus laste pealt, mis on iga lapse kohta 8—12 rmk. kuus. Nii saab näiteks 10 aastat teeninud töölise lesk, kellel kolm alaealist last, rendist 35,30 rmk. kuus. Natuke suurem on **orbude** toetusraha, kes on jäänud päris üksinda. Nii saavad 3 last, ilma leseta, kokku 39.60 rmk. kuus.

Praegu on rendise kindlustusasutusel käsil peamiselt rendiste väljaarvestamine neile töötajaile, kes töölt olid lahkunud enne 1. juulit 1943. a. ja on õigustatud rendist saama.

Neilt, kui nad seni ei ole veel rendise saamist taotlenud, võetakse veel sooviavaldusi vastu kuni 31. juulini s.a. Sama ajani võivad nõuda rendist endiste tööliste ja teenijate töövõimetud lesed ja lapsed.

Rendise taotlejal tuleb esitada
rendise kindlustusasutusele kirjalik sooviavaldus koos tööandja poolt väljaantud tõendiga: kui pikka aega rendise taotleja on vastavas ametis või tööl olnud. Juhul, kui ei ole võimalik saada tööandja kirjalikku tõendit (surnud, teadmata kus, evakueerunud jne.), on lubatud tööloinud aega tõendada ka teotuse taotleja kaastööliste ülekuulamisega tunnistajana.

Tunnistajaid kuulavad üle rendisekindlustusasutus, tema kohapealsed esindajad, politseijaoskonnad ja seal, kus viimased puuduvad, linna- või vallavalitsused. Jatkub tavaliselt kahest tunnistajast. Lisaks eeltähendatud dokumentidele tuleb veel esitada perekonnaseisutunnistus (vorm 8) ja töövõimetuse puhul arstitunnistus.

Rendiseavaldusi võtavad vastu
ja üksikasjalisemaid andmeid annavad rendisekindlustusasutuse kohapealsed esindajad ja kus need puuduvad, kohalikud linnavalitsused. Samuti võib avaldused koos eeltähendatud dokumentidega posti teel saata otseselt rendisekindlustusasutusele Tallinnas, Tõnismägi 5 (Praegu on ajutiselt sissekäik Hariduse tänavalt nr. 6).

Narvast evakueerunud töötajad, kes on õigustatud rendist saama, kuid seda veel taotlenud ei ole, võivad pöörduda selle rendisekindlustuse kohapealse esindaja poole, kus nad praegu elavad, või otseselt Tallinnasse, rendisekindlustusasutusse.

Rendisekindlustusasutuse tegutsema hakkamisel 1. juulil 1943. a. võeti ka
endised tööpensioni saajad
rendise saajateks. Neid oli kokku ümmarguselt 6000. Sellele arvule on lisandunud nüüd ligemale 3000 uut rendisesaajat ja praegu on peale nende veel läbivaatamisel üle 2000 rendisesaamise sooviavalduse.

Eesti maleesivõistlused Viljandis

Jaanipäeval algavad Viljandis Eesti maleesivõistlused, mis kujunevad suurimateks malevõistlusteks, mis Viljandis kunagi peetud. Ühtlasi on need esimesteks Eesti esivõistlusteks, mis peetakse väljaspool Tallinnat.

Eesti maleesivõistlusest võtavad osa rõhuvas enamuses Tallinna maletajad. Neile lisanduvad mõned tartlased (Keres, Kibermann ja Kord), Paide esindaja Kuningas, tarvastlane Eller ja endine tallinlane Hildebrand, kes nüüd stardib Rakvere või Kiviõli mehena. Tallinnat esindavad meistrid Türn ja Kalde, meistrikandidaadid Arulaid ja Reuter ja peaklassi maletajad Laurine, Randviir, Tepaks ja Pruun, ning peaklassi kandidaat Allan.

Sõdurite peatuskodu Rakverre

Juba mõne aja eest asus Naisomakaitse Viru maleva teostama eeltöid eesti sõjaväelastele puhkekodu avamiseks Rakverre. Ruumid selleks saadi Tallinna tänavalt Omakaitse haigla vastas asuvas Metsa majast.

Nüüd ollakse ruumide sisustamisega nii kaugele jõutud, et pärast mõningate veel teha olevate korrastustööde lõpetamist võidakse lähemal ajal peatuskoda avada.

Ka Saksa õhujõud Inglismaal

Stokholm, 20. 6. (DNB) Saksa õhutegevus arenes teisipäeval Lõuna-Inglismaa ja Ida-Šotimaa kohal. Nagu Reuter teatas, tekkis seal kahjusid ja inimkaotusi, märkides seega, et mitte üksi uus Saksa relv vaid ka Saksa õhujõud on Inglismaa kohal tegevuses.

Kolm surmaotsust sõjaerikohtult

Rasked otsused langetati mobilisatsioonist kõrvale hoidmise pärast. Vangla- ja sunnitöökaristusi mobilisatsioonist kõrvalehoidjate kaasaaitajaile

Eesti sõjaerikohus mõistis 16. 6. 44 **surma-põllutöölise Arnold Kala**, sünd. 1907. a., **põllutöölise Hermann Post'i** sünd. 1906. a. ja **taluperemehe Arnold Ferdinand Niinesaare**, sünd. 1912.,a. **kõik kolm Peningi vallast, mobilisatsioonikäsu mittetäitmise, politseile relvadega vastuhakkamise ja ühe omakaitsemehe tapmise pärast.**

5. aprillil k. a. tahtis üks konstaabel koos omakaitsemehe Põhjakasega vangistada kaebealused Kala ja Posti, kes polnud järgnenud mobilisatsioonikutsele. Kaebealused olid ühes majas peidus. Kui ametnikud kohale tulid,

heitsid nad ametnikele ühe käsigranaadi, mis aga ametnikke ei tabanud. Kohe selle järele tulistasid nad kaks lasku, mille läbi omakaitsemees Põhjakas sai raskesti haavata. Ta suri lühike aeg pärast surmava haava saamist.

Roimareil õnnestus automaatpüsse ja käsigranaate kaasa võttes metsa põgeneda. Siin seltsis nendega kaebealune Niinesaar, kes end samuti varjas mobilisatsiooni eest.

Pärast seda, kui see jõuk oli kümme päeva luusinud metsas, mindi lähedal asuvasse Jakob Pajuse tallu. Kuigi oli teada, et mehed olid mobilisatsioonist kõrvalehoidmise eest politsei poolt otsitavad ja et kaks neist olid osa võtnud omakaitsemehe Põhjakase tapmisest, pakkus Pajus neile varju ja toitu. Ta

püüdis ka oma talu ilmunud politseid juhtida valejälgedele,

vaikides roimarite viibimisest oma talus. Kui politseinikud siiski leidsid otsitavad Pajuse talust, püüdsid viimased vangistamisest pääseda käsigranaadi viskamisega. Ametnike elu kallale kippumine ebaõnnestus ja roimarid vangistati.

Kaebealune **Kala** oli juba varem ümbruskonnas teinud kihutustööd ja ässitanud vastupanule politsei vastu. Kahe aasta eest oli ta kahe langenud punaarmeelase hauale püstitanud mingi mälestussamba. Ta oli ka korduvalt veennud ümbruskonna sõjaväekohuslikke mehi hoiduda mobilisatsioonist ja selle asemel liituda relvastatud jõuguks, et vangistamise puhul avaldada aktiivset vastupanu. Tema ise oli jõugu juht.

Kaebealune Post oli kommunistide ajal aktiivselt tegutsenud
kontrollijana kommunistlikel valimistel. Nüüd ühines ta meelsasti Kalaga roimalikuks tegutsemiseks ega kohkunud tagasi ka osavõtust omakaitsemehe tapmisest.

Kaebealune **Niinesaar** ei võtnud küll osa tapmisest, kuid liitus vabatahtlikult jõuguga ja seega ühtlasi ka nende kavatsustega. Ka tema kandis loata sõjaväepüssi.

Nende kolme kaebealuse kohta langetas kohus surmaotsuse.

Edasi mõisteti
kaebealusele Edgar Koor'ele mobilisatsioonist kõrvalehoidmise ja loata relvakandmise eest 12 aastat sunnitööd ja Robert Saks'ile mobilisatsioonist kõrvalehoidmise eest 10 aastat sunnitööd.

Taluperemees Jakob Pajus, kes varjas enda juures roimareid Kala ja Posti, mõisteti neljaks aastaks sunnitööle.

Kala emale, kes püüdis politseid petta valeandmete andmisega oma poja asukoha üle ja kes ka kaebealust Koort hoitas eelseisva haarangu eest, mõisteti kolm aastat vanglakaristust.

Kõigilt kaebealustelt võeti ära nende kodanikuõiguused.

Ajal, mil maa parimad mehed on asunud oma kodumaa kaitsemiseie, tuleb määrata kõrgeim karistus neile üksikuile, kes astuvad omaenda rahva eluliste huvide vastu ja ohustavad tagala piirkonda relvastatud jõukude loomisega. Nad on oma tegude tõttu kaotanud õiguse olla oma rahva täisõiguslikud liikmed.

RAADIO

ESMASPÄEV, 26. JUUNI 1944.

5.00 Saade saksa sõjaväele. 6.15 Päevaudised. 6.30 Hommikukontsert (ülek.) 7.00 Päevaudised saksa keeles. 7.15 Hommikumuusika (ülek.) Kell 7.30 Heliplaate 8.45 Päevaudised. 9.00 Päevaudised saksa k. 9.10 Landesdienst Ostland. 9.25 Saatepaus 11.30 Eesti sõduritund: Kodu tervitab oma kaitsjaid. 12.15 Päevaudised. 12.30 Päevaudised. 12.45 Lõunakontsert (Ringhäälingu tantsukapell VI. Sapošnini juhatusel ja hpl.) 14.00 Päevaudised saksa keeles. 14.10 Landesdienst Ostland. 14.15 Reichsprogramm. 16.00 Rahvalik muusika (Ülekanne Riiast.) Vaheajal kell 16.45 Päevaudised. 17.00 Päevaudised saksa keeles. 18.00 „Tasala Vilk ostab uuve siidist silindri", Hj. Nortamo raamatust „Kaema jutujavatused". 18.15 Väike vahemuusika (hpl.) 18.30 Aja kaja ja saatekava ülevaade. 19.15 Rindereportaaže (Ülek. s. k.) 19.30 Muusika (Ülek.) 19.45 Loeng (Ülek s. a.) 20.00 Päevaudised saksa keeles. 20.15 Saksa sõduri tund (Tantsuviise. Mängib Ringhäälingu tantsukapell VI. Sapošnini juhatusel.) 21.00 Päevaudised. 21.15 Igale midagi (ülek.) 22.00 Päevaudised saksa keeles. 22.15 Saatelõpp.

TEISIPÄEV, 27. JUUNI 1944.

5.00 Saade saksa sõjaväele. 6.15 Päevaudised. 6.30 Hommikukontsert (Ülek) 7.00 Päevaudised saksa keeles. 7.15 Hommikumuusika (ülek.) Kell 7.30 Heliplaate 8.30 Põllumeestele: Heinategemisest (Agr. Salme Viira). 8.45 Päevaudised. 9.00 Päeaudised. 9.10 Landesdienst Ostland. 9.25 Saatepaus. 11.30 Reichsprogramm. 12.15 Päevaudised. 12.30 Päevaudised saksa keeles. 12.45 Lõunamuusika (Ühe politseipataljoni puhkpilliorkester ja Ringhäälingu tantsukapell VI. Sapošnini juhatusel). Saate kannab üle ka Riia saatja. 14.00 Päevaudised saksa keeles. 14.10 Landesdienst Ostland. 14.15 Reichsprogramm. 16.00 Muusika pärastlõunaks (Ringhäälingu tantsukapell VI. Sapošnini juhatusel). 16.45 Päevaudised. 17.00 Päevaudised saksa keeles. 17.10. Helisev ajaviide (hpl. ja mgn.) 18.00 „Torm merel", Suve Jaani jutustusest „Luige Laos". 18.20 Saatekava veste. 18.30 Aja kaja. 19.00 X. avalik sümfooniakontsert. Ringhäälingu korraldusel. Kst: prof. Artur Lemba, klaver ja Ringhäälingu ning Estonia teatri ühendatud orkester Olav Rootsi juhatusel. (Draamateatrist). Saate kannavad üle ka Riia, Kaunase ja Vilno saatjad. Vaheajal kell 20.00 Päevaudised saksa keeles. 21.00 Päevaudised. 21.15 Reichsprogramm. 22.00 Päevaudised saksa keeles. 22.15 Saatelõpp.

Klassiloterii võidusedelid loosirattasse

ERÜ klassiloterii 2. klassi võidusedelite loosirattasse paigutamine toimub 26. juunil kell 12 Käru alevikus kohalikus koolimajas.

Võidusedelid paigutab loosirattasse majandus- ja rahandusdirektori poolt määratud loosimiskomisjon arvekontrolli ja politsei esindajate juuresolekul.

Klassiloterii 2. klassi loosimine peetakse Kärus 27. ja 28. juunil algusega mõlemal päeval kell 8.

Hoolitsus rasedatele ja imikutele

Lokutal töötab rasedate- ja imikutekodu, kuhu võimalus pääseda ka järvalastel

Rasedate eest hoolitsemiseks on Sisedirektooriumi Sotsiaalvalitsuse poolt Türi lähedal (2 km Türilt) avatud rasedate- ja imikutekodu, mis on mõeldud esmajoones neile rasedaile, kes evakueerunud maale ja erakordse aja tõttu on sunnitud elama kitsastes ja ebahügieenilistes oludes. Võimaluse piirides, nii, nagu ruum seda võimaldab, võetakse vastu aga ka teisi rasedaid, peamiselt neid, kes kannatavad korteri- või majandusliku kitsikuse all, ehk jälle muil põhjusil vajavad enne sünnitamist korralikku hoolitsemist.

Rasedate- ja imikutekodusse võetakse vastu rasedaid viis nädalat enne sünnitust. Kui asutuses jatkub ruumi ja kui see raseda olukorda arvesse võttes vajalikuks või soovitavaks osutub, võib rasedaid vastu võtta ka varem.

Jaanipäeval tänavkarbikorjandus

Eelseisva jaanipäeva puhul toimub ERÜ tänavakarbikorjanduste raames järjekordne korjandus rinnamärkidega.

Märgikesteks on seekord kunstipäraselt valmistatud nukukesed, millised kujutavad muinaseesti sõdureid. Märke on 4 liiki.

Tänavkarbikorjandused on seni ikka andnud häid tulemusi, kuna see annab võimalusi annetusi ERÜ heaks anda võimalikult kõigil kodanikel neis keskusis, kus korjandused toimuvad.

Mitte lätlased, vaid poolakad

Enamlaste massimõrv Vitebski lähedal selgitati

Berliin, 22. 6. Kohaliku elanikkonna näpunäitel avastati Ullas, Vitebski juures, mitu massihauda. Inimesed teavad rääkida, et sel puhul olevat tegemist isikutega, kes juunis 1941 mõrvati NKVD poolt. Massihaudadest võis otsekohe järeldada, et on avastatud uus enamlaste roim, mis sarnaneb Katõnis ja Vinnitsas aset leidnud metsikusega.

Ulla linnapea ja elanikkonna esialgsete seletuste põhjal arvati esialgul, et mõrvaohvrid on küüditatud lätlased. Saksa ametiasutused alustasid põhjalikku juurdlust ja avasid ka mõne massihaua. Tunnistajate varal ja massihaudades avastatud leidude abil selgus aga, et need NKVD ohvrid pärinevad Glebokie piirkonnast, mis asetseb Minskist põhja pool. See piirkond kuulus 1939. aastani Poolale ja oli pärast okupeerimist Nõukogude vägede poolt sügisel 1939 määratud omamaise elanikkonna evakueerimispaigaks.

See rongitäis vange, kes Ulla juures mõrvati, on vaid murdosa miljoneisse ulatuvaist NKVD terroriohvreist Ida-Poolas.

TALU kohe rendile anda Koigi v. V.-Kareda külas. Teatada palun aadressil, Järva-Kahala pk. 9. Nigols.

Vaikne õhtu

SS—PK.— Ühel maipäeva hommikul jäime paari mehega seisma metsa ali ja kuulatasime — eksida polnud enam võimalik — kuuldus tõepoolest käo kukkumist. Oli pühapäev ja igaüks meist kandis endaga kaasas kauneid kujutelmi. Pühapäeva hommikul läheb rahvas kirikusse — üks eideke, suurrätt käel ja kingad näpuotsas, — või peremees kõnnib mööda põllupeenart, koer kannul ja vaatab, kuidas oras on muutunud nagu üleöö sügavalt haljaks. Sinitaevas pole ühtegi pilvevilli. Õhk on üksainus virvendamine ja lõõritamine. Pääsukesed lendavad kõrgel ja metsa ääres — nagu unustanud end õhku, on tuuletallaja varitsemas saaki.

Lühikest aega oli meil kaunis võimalus viibida seal, kus me soovisime olla. Kostub kuskilt üksik pauk ja me oleme kohe jälle ärkvel: oleme rindel. Maanteed mööda ruttavad autod, pikk tolmulinik taga. Kondensaaru valge joga taga kihutab suures kõrguses kaks jahilennukit, kuski tõuseb metsast suur suitsusammas. Kaugelt paistavad Narva lõhestatud ja puruksrebitud kontuurid pehmetes pastellvärvides. Teed mööda tuleb kolm grenaderi, kuumusest higised ja tolmust hallid. Neil on pakikotid keppidega seljas, kuid nende samm on erk: nad lähevad koju puhkusele. Nagu jäänud unne, liigub tasa mööda külavahelist teed laskemoonakaarik mehega, kes vist ei teagi, et on pühapäev. Künka varjus kaevavad mehed punkriaset, ülakeha paljas ning õlad päikesepaistest roosaks muutunud. Tehes tööle välkse vaheaja, toetuvad nad labidavarrele ja jutustavad midagi. Kiidlasti midagi pühapäevast. Võibolla ka sellest, kuidas tulevikus tasandada tekkinud varemete asemed ja ehitada uued hooned ja uus maailm.

Siin ja seal lokkab oras ja mõnele põllule on kündjagi ilmunud tagasi. Ent siin ja seal kõnnavad sõduridki — tugevad maapoisid, kellel viljakandva maa hingus ju kutse veres ega jaksa kanda pattu, minna mööda umbrohtuvast maast, sellele teist külge pööramata.

Me lähme edasi. Ühelt kõrgendikult näeme üle Narva jõe sinavat kaugeid metsi, mille kohal laialt virvendab soojenev õhk. Teame päris kindlasti, et nüüd puuduvad seal pool vaba kündja ja külvaja rõõmud, sest kündjad-külvajad on ära küüditatud ja põllumaa on seal jälle muutunud orjadele aheldatavaks.

Kõpuks oleme oma sõdurite juures, ka nemad tunnevad tänaseni pühapäeva rõõme — neli meest on saanud Raudristid, mis eredalt kiirgavate paelte küljes ripuvad kuue nõõpaugus. Need mehed on nädalast nädalasse käinud n.ö. vaenlase nina all, asetanud seal miini miini kõrvale, tehes end sageli lamedaks madalalt niitva vaenlase tule all, roomates ja lamades liigutamatult uudide viisi.

Kompaniülema punkri lähedale on asetatud pingid, mille ümber okstest punutud seina varju pakkumiseks. Välihalli riietunud „Estonia" ooperilaulja Artur Rinne võtab akordeoni ja laulab selle saatel mäenõlvakule istet võtnud pioneeridele rea kauneid laule ja jutustab hulga anekdoote. Mõlemad ettekanded leiavad otsekohe tänulikku kuulajaskonda. Hästi kajab siin kõrgete puude all. Eemalt mööduvad mehed õhtueinega ja jäävad kuulatama laulu, olles üllatatud. Aeglasel sammul lähevad nad jälle edasi, nagu tahaksid nad veel kaduvat kaja kinni püüda ja kaasa viia.

Kui on lauldud viimane laul, on juba eelõhtu ja päike saadab oma heledad kiirtevihud läbi punetavate tüvede. Üleval lendab terve eskadrill kargi piki peavõitlusliini eeskujulikus kolmnurgas. Tagasiteel möödume punkritest, mille lahtistest ustest on astunud sisse juba õhtu.

Nüüd on nii vaikne. Narva müüride varjud on muutunud tumedateks ja teravateks, kündjad on läinud koju ja punkri kaevajad tee ääres peaaegu valmis. Lehtpuudesse on tulnud juure rohelist ja ojas vajub vesi tasakesi üle ja mööda kividest, kui oleks kevadveedelgi aega jõudmisega merde, kuna on nii kaunis ja vaikne õhtu ja kuna rindel on pühapäev.

SS- sõjakirjasaatja Jüri Remmelgas

Kokkupõrge jäämäega

Lissabon, 22. 6. (DNB) Portugali purjek „Maria Prociosa", mis viibis Grönlimaa vetes kalapüügil, põrkas siia saabunud teadetel kokku jäämäega ja uppus varsti pärast seda. Meeskond päästeti lähedal viibivate kalapaatide poolt. Purjek oli kolmemastiline, 304 brt. suur ja meeskond koosneb 14 liikmest.

AMETLIKUD TEATED

TEADAANNE

Tervishoiuvalitsus korraldab lühiajalise desinfektorite kursuse Põlkülas 10. — 15. juuli vahel k. a.

Kursustest osavõtjaid palume registreerida Järva Maavalitsuse Sotsiaalosakonnas kuni 27. juunini k. a.

Maa-arst.

Vahetada neori EMALAMBAID põrsaste vastu. Kareda p ag., Viisu k. M. Põlts.

Särevere riigimõis vajab arvates 1. juulist 1944. a. kahte TÖÖDE-JÄRELVAATAJAT (kubjast). Avaldused saata ühes eluloo-kirjeldusega Särevere riigimõisale Türi. Töölevõtmine Paide Tööameti kaudu.

Soovin osta ISTEVANNI. Kirjad slt. T. H.

Soovitakse osta HOBUST. Samas müüa vähetarvitatud jalaga „Singer" ÕMBLUSMASIN. Hind Rmk. 150.—. Teatada Paide, Parkali tn. 14. Lusti.

KES TEAB midagi August Jakobi poeg **Klemets**'ist, endine elukoht Auvere jaamast 1. km. eemal. Palutakse teatada vennanaisele Eva Klemets'ile, aadress: Roosna-Alliku, „Altküla" t.

Eesti naisi ja tütarlapsi vajatakse tööjõududena Danzigi lähedusse, Läänemere kümblussesooni kestel. Tööle võetakse: PERENAISI, ETTEKANDJAID, PUHVETIPREILISID, TOA- ja KÖÖGITEENIJAID. Kutse- ja keeleoskus on soovitavad, kuid mitte nõutavad. Töölevõtmine toimub Tööameti kaudu, Tallinnas, Roosikrantsi tn. 23, tuba 25, kindralkomissariaadi osakond III Asc. Teateid võetakse vastu pidevalt; transport toimub igal nädalal.

KUBEMEBANDAAZID soolte väljalangemise vastu. Kirjateel tellides saadame andmed posti kaudu koju kätte. J. Ugur, ortopeediabandaazi- ja jalamõõdetööstus, Tallinnas, S.-Karja 2.